

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประกาศโรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)

เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๐)

.....

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้
คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๕๑ ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สพฐ. ๑๒๓๙/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ และคำสั่ง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ๓๐/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑
ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) โดยมีคำสั่งให้โรงเรียนดำเนินการใช้หลักสูตรในปีการศึกษา ๒๕๖๑
โดยให้ใช้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๑ เป็นต้นมา ให้เป็นหลักสูตร
แกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทาง
ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพและมีทักษะการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน บัดนี้โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สอดคล้องตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การบริหารจัดการ
เวลาเรียน และปรับมาตรฐานและตัวชี้วัด สอดคล้องกับ คำสั่ง สพฐ. ที่ ๑๒๓๙/๖๐ และประกาศ
สพฐ.ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้หลักสูตรสถานศึกษาได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓ จึงประกาศให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓

ลงชื่อ

(นายสุวิทย์ คณา)

ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)

ลงชื่อ

(นางสาววารภรณ์ กลัดเจริญ)

ผู้อำนวยการ

โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)

คำนำ

ตามที่โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สอดคล้องตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การบริหารจัดการเวลาเรียน และปรับมาตรฐานและตัวชี้วัด สอดคล้องกับ คำสั่งสพฐ. ที่ ๑๒๓๙/๖๐ และประกาศสพฐ.ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑

เพื่อให้กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายตามกรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดไว้ โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) จึงได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษาแยกเป็นรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดเป็นโครงสร้างรายวิชาในแต่ละระดับชั้น โดยโครงสร้างรายวิชาจะประกอบไปด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดตลอดปีการศึกษา พร้อมทั้งกำหนดสาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด สัดส่วนเวลา และค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ให้ครูผู้สอนนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับใช้ในชั้นเรียนต่อไป

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมฉบับนี้ มีรายละเอียด เนื้อหาสาระเพียงพอที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนทุกระดับชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖) ในปีการศึกษา ๒๕๖๓ ให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดไว้

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประกาศโรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
ความนำ.....	๑
วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๒
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	๓
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้.....	๔
คุณภาพผู้เรียน	๖
ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง	๗
โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	๖๐
คำอธิบายรายวิชา.....	๖๒
โครงสร้างรายวิชา.....	๙๙
รายวิชาพื้นฐาน.....	๑๐๐
รายวิชาเพิ่มเติม	๑๓๒
อภิธานศัพท์.....	๑๔๔
คำสั่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑	
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ).....	๑๘๐

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)

พุทธศักราช ๒๕๖๓

ความนำ

จากการทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งนี้ให้โรงเรียนใช้มาตรฐานการเรียนรู้ที่ปรับปรุงตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ ส่วนปีการศึกษา ๒๕๖๒ ใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑, ๒, ๔ และใช้ทุกชั้นปีตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๓

โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๑ ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และนำมาตราฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) มาใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓ พร้อมทั้งได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาระมาตรฐานและกรอบโครงสร้างรายวิชา เพื่อเป็นทิศทางการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น (ประถมศึกษาปีที่ ๑-๖)

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) พุทธศักราช ๒๕๖๓ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดี มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ

ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของ สิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิสัยทัศน์

ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

พันธกิจ

๑. พัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนในด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม อย่างรอบด้านโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒. ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับวัดและชุมชน พัฒนากิจกรรม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาและหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

เป้าประสงค์

๑. ผู้เรียนมีศักยภาพทั้งด้านความรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องคุณลักษณะอันพึงประสงค์
๒. ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี มีจิตสาธารณะ และสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข
๓. ผู้เรียนเกิดความรัก ภาคภูมิใจ และหวงแหนชุมชนของตนเอง
๔. ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถนำความรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนแนวคิดตามหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประโยชน์

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การมีเหตุผล กตัญญูกตเวทีก การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น การรักและภูมิใจในความเป็นไทยและรักษาท้องถิ่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และอํารงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูล ตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

๑. ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

๒. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

๓. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

๕. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและชุมชน และสามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๑. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

๒. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลัก คำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

๓. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

๔. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่

พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

๕. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ภัยพิบัติ ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในจังหวัด ภาค และประเทศไทย สามารถเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกับภัยพิบัติต่าง ๆ ในประเทศไทยและหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของศาสนาที่ตนนับถือโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พุทธประวัติ ◆ ประสูติ ◆ ตรัสรู้ ◆ ปรีนิพพาน
	๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรบัณฑิต ◆ วัณณุปถชาดก ◆ สุวัณณสามชาดก ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ◆ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
	๓. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย ◆ ศรัทธา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ➤ โอวาท ๓ ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สังคหวัตถุ ๔ ○ กตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ และครอบครัว ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - ทำตัวดี - วาง่าย - รับใช้พ่อแม่ ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ อตตนา ทิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ◆ มาตา มิตตํ สเก ฆเร มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน
	<p>๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ฝึกสวดมนต์และแม่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> ◆ รู้ความหมายและประโยชน์ของสติ ◆ ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ ◆ เล่นและทำงานอย่างมีสติ ◆ ฝึกให้มีสติในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน
ป.๒	<p>๑. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ➤ สรุปรูปพุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ประสูติ <ul style="list-style-type: none"> ○ เหตุการณ์หลังประสูติ ○ แรกนาขวัญ ○ การศึกษา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ การอภิเษกสมรส ○ เทวทูต ๔ ○ การออกผนวช
	<p>๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรราहुล ◆ วรุณชาดก ◆ วานรินทชาดก ◆ สมเด็จพระญาณสังวร (ศุข โกเถื่อน) ◆ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)
	<p>๔. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย ◆ ศรัทธา ➢ โอวาท ๓ ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ หิริ-โอตตปปะ ○ สังคหัตถ์ ๔ ○ ฆราวาสธรรม ๔ ○ กตัญญูกตเวทิต่อครู อาจารย์ และโรงเรียน ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญู - สงเคราะห์ญาติพี่น้อง ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➢ พุทธศาสนสุภาษิต ◆ นิमित्त สาธูรูปานํ กตญญู กตเวทิตา ความกตัญญู กตเวทิตาเป็นเครื่องหมาย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>ของคนดี</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ พรหมาติ มาตาปิตโร <p>มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร</p>
	<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลักศาสนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน (ตามสาระในข้อ ๔)
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ฝึกสวดมนต์ไหว้พระและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ ◆ ฝึกสมาธิเบื้องต้น ◆ ฝึกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีสติ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ</p>	<p>➢ ชื่อศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระพุทธเจ้า ○ คัมภีร์ : พระไตรปิฎก ◆ ศาสนาอิสลาม <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : มุฮัมมัด ○ คัมภีร์ : อัลกุรอาน ◆ คริสต์ศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระเยซู ○ คัมภีร์ : ไบเบิล ◆ ศาสนาฮินดู <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : ไม่มีศาสดา ○ คัมภีร์ : พระเวท พราหมณะ อนุษัฑ อารันยกะ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การทำบุญ ใส่บาตร การแสดงความเคารพ การใช้ภาษา ◆ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทย อันเกิดจากความศรัทธา เช่น วัด ภาพวาด พระพุทธรูป วรรณคดี สถาปัตยกรรมไทย
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ การบำเพ็ญเพียร ◆ ฃจญมาร ◆ ตรัสรู้ ◆ ปฐมเทศนา ◆ ปรินิพพาน
	๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรสังกัจจาย ◆ อารามทุสยชาดก ◆ มหาวาณิชชาดก ◆ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ◆ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
	๔. บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น เป็นแหล่งอ้างอิง ของหลักธรรมคำสอน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศรัทธา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สติ-สัมปชัญญะ ○ สังคหวัตถุ ๔ ○ ฆราวาสธรรม ๔ ○ อัตถะ ๓ (อัตตัตถะ, ปรัตถะ, อุภยัตถะ) ○ กตัญญูกตเวทิต่อชุมชน, สิ่งแวดล้อม ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - รู้จักให้ - พุดไพเราะ - อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ ทพมานโน ปิโย โหติ ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก ◆ โมกโข กลยาณิยา สาธุ เปล่งวาจาไพเราะให้สำเร็จประโยชน์
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผีกสวดมนต์ ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ รู้ประโยชน์ของการฝึกสติ ◆ ฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยการนั่งแบบหายใจ ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อย่างมีสติ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. บอกชื่อ ความสำคัญและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ชื่อและความสำคัญของศาสนวัตถุ ศาสนสถานและ ศาสนบุคคล ในพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม คริสต์ศาสนา ศาสนาฮินดู ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคล ในศาสนาอื่น ๆ
ป.๔	<p>๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ◆ เป็นศูนย์รวมการทำความดี และพัฒนาจิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ สวดมนต์ ศึกษาหลักธรรม ◆ เป็นที่ประกอบศาสนพิธี (การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การเวียนเทียน การทำบุญ) ◆ เป็นแหล่งทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดประเพณีท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารชุมชน และการส่งเสริมพัฒนาชุมชน
	<p>๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพานถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ ตรัสรู้ ◆ ประกาศธรรม ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ◦ โปรดชฎิล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◦ โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ◦ พระอัครสาวก ◦ แสดงโอวาทปาฏิโมกข์
	<p>๓. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระอรุเวลกัสสปะ ◆ กุฎิพุทธชาดก ◆ มหาอุกกุสชาดก ◆ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ◆ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
	<p>๔. แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ◦ ศรัทธา ๔ ◆ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◦ พุทธคุณ ๓ ◆ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ◦ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➢ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศีล สมาธิ ปัญญา ➢ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ◦ เบญจศีล ◦ ทุจจริต ๓ ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ◦ เบญจธรรม ◦ สุจริต ๓ ◦ พรหมวิหาร ๔ ◦ กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ ◦ มงคล ๓๘ - เคารพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> - ถ่อมคน - ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ สุขา สงฆสส สามคคี ความพร้อมเพียงของหมู่ให้เกิดสุข ◆ โลโกปตมมภิกา เมตตา เมตตาธรรม คำจุนโลก
	<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการกระทำความดีของตนเอง และบุคคลในครอบครัว ในโรงเรียน และในชุมชน
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธานุสสา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็น รูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ ธรรมารมณ์ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล – เบญจธรรม ○ ทุจจริต ๓ – สุจจริต ๓ ○ พรหมวิหาร ๔ ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน ○ พุทธศาสนสุภาษิต : ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข เมตตาธรรมค้ำจุนโลก ◆ กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ
	๘. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประวัติศาสตร์ <ul style="list-style-type: none"> ○ พระพุทธเจ้า ○ มุฮัมมัด ○ พระเยซู
ป.๕	๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	<ul style="list-style-type: none"> ➢ มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ มรดกทางด้านรูปธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ○ มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรม คำสั่งสอน ความเชื่อ และคุณธรรมต่าง ๆ ◆ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> ○ พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวนา ๔

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		(กาย ศิล จิต ปัญญา) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และอริยสัจสี่ ◦ พัฒนาจิตใจ เช่น หลักโอวาท ๓ (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ บริสุทธิ์) และการบริหารจิตและ เจริญปัญญา
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จ กรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์) ◆ พุทธกิจสำคัญ ได้แก่ โลกัตถจริยา ญาตถถจริยา และพุทธัตถจริยา
	๓. เห็นคุณค่า และประพฤติตนตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจาก ประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระโสณโกฬวิริยะ ◆ จูฬเสฏฐิชาดก ◆ วัณณาโรหชาดก ◆ สมเด็จพระสังฆราช (สา) ◆ อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ
	๔. อธิบายองค์ประกอบ และความสำคัญ ของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ องค์ประกอบของพระไตรปิฎก ◆ พระสุตตันตปิฎก ◆ พระวินัยปิฎก ◆ พระอภิธรรมปิฎก ➢ ความสำคัญของพระไตรปิฎก
	๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย ◦ ศรัทธา ๔ ◆ พระพุทธ ◦ พุทธจริยา ๓ ◆ พระธรรม ◦ อริยสัจ ๔ ◦ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➢ ไตรสิกขา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศील สมาธิ ปัญญา ➢ โอวาท ๓ ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อบายมุข ๔ <hr/> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ○ อคติ ๔ ○ อิทธิบาท ๔ ○ กตัญญูกตเวทิต่อพระพุทธศาสนา ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน - การงานไม่อาภูล - อุตหน ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➢ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ วิริเยน ทุกขมจเจติ คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร ◆ ปญญา โลกสมิ ปชโชโต ปัญญา คือ แสงสว่างในโลก
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญ คุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตา เห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้น ลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบใจรับรู้ ธรรมารมณ์ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน
	๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม	◆ โอวาท ๓ (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๕)
ป.๖	๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ	◆ พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ ปลงอายุสังขาร ◆ ปัจฉิมสาวก ◆ ปรีนิพพาน ◆ การถวายพระเพลิง ◆ แจกพระบรมสารีริกธาตุ ◆ สังเวชนียสถาน ๔
	๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติศาสดา ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระราชา ◆ ทีฆติโกสลชาดก ◆ สัพพทาสชาดก ◆ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ◆ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม-พระปรมนุชิตชินโรส

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>๔. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรัทธา ๔ ◆ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธกิจ ๕ ◆ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ อริยสัจ ๔ ○ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➤ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศีล สมาธิ ปัญญา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อบายมุข ๖ ○ อกุศลมูล ๓ ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ กุศลมูล ๓ ○ พละ ๔ ○ คารวะ ๖ ○ กัตถัญญกตเวที่ต่อพระมหากษัตริย์ ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - มีวินัย - การงานไม่มีโทษ - ไม่ประมาทในธรรม ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ พุทธศาสนสุภาษิต ◆ สจฺเจน กิตฺตี ปโปโปติ คนจะได้เกียรติด้วยสัจจะ ◆ ยถาวาที ตถาการี พุดเช่นไร ทำเช่นนั้น
	๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	◆ ตัวอย่างการกระทำความดีของบุคคลในประเทศ
	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา และบริหารจัดการเจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมณ์ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักธรรม : อริยสัจ ๔ หลักกรรม ◆ โอวาท ๓ : เบญจศีล – เบญจธรรม ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓
	๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ➤ หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ ◆ พระพุทธศาสนา : อริยสัจ ๔ โอวาท ๓ ฯลฯ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศาสนาอิสลาม : หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ หลักจริยธรรม ◆ คริสต์ศาสนา : บัญญัติ ๑๐ ประการ
	๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ศาสนพิธีของศาสนาต่าง ๆ ◆ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสนพิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ เช่น บรรพชา อุปสมบท ○ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญพิธีเนื่อง ในวันสำคัญทางศาสนา ○ ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบำเพ็ญฮัจญ์ ฯลฯ ○ คริสต์ศาสนา เช่น ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาป ศีลกำลัง ศีลมหาสนิท ฯลฯ ○ ศาสนาฮินดู เช่น พิธีศราถ์ พิธี บูชาเทวดา

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือ ศาสนสถาน ◆ การพัฒนาทำความสะอาด ◆ การบริจาค ◆ การร่วมกิจกรรมทางศาสนา
	๒. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ◆ ชั้นเตรียมการ ◆ ชั้นพิธีการ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ประวัติโดยสังเขปของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ◆ วันมาฆบูชา ◆ วันวิสาขบูชา ◆ วันอาสาฬหบูชา ◆ วันอัฐมีบูชา ➢ การบูชาพระรัตนตรัย
ป.๒	๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◆ การพนมมือ ◆ การไหว้ ◆ การกราบ ◆ การนั่ง ◆ การยืน การเดิน
	๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา ◆ ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย ◆ การทำบุญตักบาตร
ป.๓	๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◆ การลุกขึ้นยืนรับ ◆ การต้อนรับ ◆ การรับ – ส่งสิ่งของแก่พระภิกษุ ◆ มรรยาทในการสนทนา ◆ การสำรวมกิริยามารยาท การแต่งกายที่เหมาะสมเมื่อ ◆ อยู่ในวัดและพุทธสถาน ◆ การดูแลรักษาศาสนวัตถุและ ศาสนสถาน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การอาราธนาศีล ◆ การสมาทานศีล ◆ เครื่องประกอบโบตัะหมี่บูชา การจัดโต๊ะหมี่บูชา
	๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ความเป็นมาของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ➢ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ◆ ชั้นเตรียมการ ◆ ชั้นพิธีการ
ป.๔	๑. อภิปรายความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญของศาสนสถาน ◆ การแสดงความเคารพต่อศาสนสถาน ◆ การบำรุงรักษาศาสนสถาน
	๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ◆ การยืน การเดิน และการนั่งที่เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ
	๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การอาราธนาศีล ◆ การอาราธนาธรรม ◆ การอาราธนาพระปริตร ◆ ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ
ป.๕	๑. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การจัดพิธีกรรมที่เรียบง่าย ประหยัด มีประโยชน์ และถูกต้องตามหลักทางศาสนาที่ตนนับถือ
	๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา ◆ พิธีถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน ◆ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประโยชน์ของ การเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา
	<p>๓. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การกราบพระรัตนตรัย ◆ การไหว้บิดา มารดา ครู/อาจารย์ ผู้ที่เคารพนับถือ ◆ การกราบศพ
<p>ป.๖</p>	<p>๑. อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในวัด
	<p>๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การถวายของแก่พระภิกษุ ◆ การปฏิบัติตนในขณะที่ฟังธรรม ◆ การปฏิบัติตนตามแนวทางของ พุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์ต่อ ศาสนา
	<p>๓. อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมใน ศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรมใน วันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และ ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทบพวนการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร ◆ พิธีทอดผ้าป่า ◆ พิธีทอดกฐิน ◆ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล ◆ การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ◆ ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี/ พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา
	<p>๔. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตน เป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ○ ชั้นเตรียมการ ○ ชั้นพิธีการ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรง
รักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก
อย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญูทเวทีและเคารพรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และครู - รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ การไหว้ผู้ใหญ่ - ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ ของครอบครัวและโรงเรียน - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน - มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีระเบียบ วินัย มีน้ำใจ ◆ ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน
	๒. ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเอง ผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะความสามารถและลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ความกตัญญูทเวที - ความมีระเบียบวินัย - ความรับผิดชอบ - ความขยัน - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความเมตตากรุณา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลของการกระทำความดี เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ภาควุมิใจ - มีความสุข - ได้รับการชื่นชม ยกย่อง
ป.๒	๑. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน สถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ โบราณสถาน ฯลฯ
	๒. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ มารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การทักทาย การรับประทาน
	๓. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิดเห็น ความเชื่อและการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การยอมรับความแตกต่างของคนในสังคม ในเรื่อง ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและการปฏิบัติตนของบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - บุคคลย่อมมีความคิดที่มีเหตุผล - การปฏิบัติตนตามพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล - บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน - ไม่พูดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจผู้อื่น ในเรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผิว สีมิว ที่แตกต่างกัน
	๔. เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิส่วนบุคคล เช่น <ul style="list-style-type: none"> - สิทธิแสดงความคิดเห็น - สิทธิเสรีภาพในร่างกาย - สิทธิในทรัพย์สิน
ป.๓	๑. สรุปประโยชน์และปฏิบัติตาม ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพและการเชื่อ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>ฟังผู้ใหญ่ การกระทำกิจกรรมร่วมกัน ในครอบครัว</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตาม ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว และท้องถิ่น
	<p>๒. บอกพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของตนเอง และผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พฤติกรรมของตนเองและเพื่อน ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การทำความเคารพ การปฏิบัติตาม ศาสนพิธี การรับประทานอาหาร การใช้ ภาษา (ภาษาถิ่นกับภาษาราชการ และ ภาษาอื่น ๆ ฯลฯ) ◆ สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในปัจจุบันของนักเรียน และผู้อื่น แตกต่างกัน
	<p>๓. อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วันหยุดราชการที่สำคัญ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - วันหยุดเกี่ยวกับชาติและ พระมหากษัตริย์ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับประเพณีและ วัฒนธรรม เช่น วันสงกรานต์ วันพีชมงคล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๔. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน ◆ ลักษณะผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น
ป.๔	๑. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง ◆ แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เช่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สาธารณสมบัติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน การพัฒนาชุมชน
	๒. ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำ - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ตามหรือสมาชิก - การทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ และประโยชน์ของการทำงานเป็นกลุ่ม
	๓. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิพื้นฐานของเด็ก เช่น สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม
	๔. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของไทยที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร
	๕. เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ปัญหาและสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ◆ แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ ◆ หน้าที่ของพลเมืองดี เช่น เคารพ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย ◆ คุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบ เสียสละ
	๒. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย ◆ แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก ◆ การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
	๓. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ◆ คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
	๔. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ◆ ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน ◆ การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
ป.๖	๑. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายจราจร - กฎหมายทะเบียนราษฎร - กฎหมายยาเสพติดให้โทษ - เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ.

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมายดังกล่าว
	๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและอารักรักษาวัฒนธรรม อันดีงาม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม ◆ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย ◆ แนวทางการอารักรักษาวัฒนธรรมไทย
	๓. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมถูกต้องกาลเทศะ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและสำคัญของมารยาทไทย ◆ มารยาทไทยและมารยาทสังคม เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด
	๔. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ◆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ ในสังคมไทย ◆ แนวทางการรักษาวัฒนธรรม
	๕. ติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารในการเรียนรู้ได้เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แหล่งข่าวต่าง ๆ สถานการณ์จริง ◆ ประโยชน์จากการติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ◆ หลักการเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสื่อที่ไร้พรมแดน

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม-

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกโครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ◆ โครงสร้างของโรงเรียน ความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในโรงเรียน
	๒. ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความแตกต่างของอำนาจตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน ◆ การใช้อำนาจในครอบครัวตามบทบาท สิทธิหน้าที่
	๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว การรับฟังและแสดงความคิดเห็น ◆ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น เลือกรับผิดชอบ ประธานชุมนุม ประธานนักเรียน
ป.๒	๑. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวกับชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน
	๒. ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ◆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย
	๒. วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการการตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนโดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง
	๓. ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกคณะกรรมการห้องเรียน - การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน เช่น เลือกประธานนักเรียน เลือกคณะกรรมการนักเรียน ◆ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. อบจ.
ป.๔	๑. อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อำนาจอธิปไตย ◆ ความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
	๒. อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง หลังการเลือกตั้ง
	๓. อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ◆ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. อธิบายโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โครงสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล และการปกครองพิเศษ เช่น พัทยา กทม. ◆ อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น
	๒. ระบุบทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น เช่นนายก อบต. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. ผู้ว่าราชการ กทม.
	๓. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชน จะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการสาธารณประโยชน์ในชุมชน
ป.๖	๑. เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล
	๒. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ในท้องถิ่นและประเทศ
	๓. อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การมีส่วนในการออกกฎหมาย ระเบียบ กติกา การเลือกตั้ง ◆ สอดส่องดูแลผู้มีพฤติกรรมการกระทำผิด การเลือกตั้ง และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ◆ ตรวจสอบคุณสมบัติ ◆ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าและบริการที่ซื้อขายในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ ยาสีฟัน ◆ สินค้าและบริการที่ได้มาโดยไม่ใช้เงิน เช่น มีผู้ให้หรือการใช้ของแลกของ ◆ สินค้าและบริการที่ได้มาจากการใช้เงินซื้อ ◆ ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการให้คุ้มค่า
	๒. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ◆ ประโยชน์ของการใช้เงินที่ไม่เกินตัว ◆ ประโยชน์ของการออม ◆ โทษของการใช้เงินเกินตัว ◆ วางแผนการใช้จ่าย
	๓. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทรัพยากรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ เสื้อผ้า อาหาร ◆ ทรัพยากรส่วนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียน ◆ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ◆ วิธีการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างถูกต้อง และประหยัดและคุ้มค่า
ป.๒	๑. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในครอบครัวและโรงเรียน เช่น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>ดินสอและกระดาษที่ผลิตจากไม้ รวมทั้งเครื่องจักรและแรงงานการผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลของการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่าและประโยชน์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
	๒. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การประกอบอาชีพของครอบครัว ◆ การแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ◆ รายได้และรายจ่ายในภาพรวมของครอบครัว ◆ รายได้และรายจ่ายของตนเอง
	๓. บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอย่างง่าย ๆ ◆ รายการของรายรับที่เป็นรายได้ที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม ◆ รายการของรายจ่ายที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม
	๔. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ที่มาของรายได้ที่สุจริต ◆ การใช้จ่ายที่เหมาะสม ◆ ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ ◆ การออมและผลดีของการออม ◆ การนำเงินที่เหลือมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือสาธารณกุศล
ป.๓	๑. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ เรียกว่าปัจจัย ๔ ◆ สินค้าที่เป็นความต้องการของมนุษย์อาจเป็นสินค้าที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประโยชน์และคุณค่าของสินค้าและบริการ ที่สนองความต้องการของมนุษย์ ◆ หลักการเลือกสินค้าที่จำเป็น ◆ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค
	๒. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ใช้บัญชีรับจ่ายวิเคราะห์การใช้จ่ายที่จำเป็นและเหมาะสม ◆ วางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง ◆ วางแผนการแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ◆ วางแผนการนำเงินที่เหลือจ่ายมาใช้อย่างเหมาะสม
	๓.อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค ◆ ความหมายของสินค้าและบริการ ◆ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความหายากของทรัพยากรกับความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด
ป.๔	๑. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าและบริการที่มีอยู่หลากหลายในตลาดที่มีความแตกต่างด้านราคาและคุณภาพ ◆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย และ ตัวสินค้า เช่น ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ราคาสินค้า การโฆษณา คุณภาพของสินค้า
	๒. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค ◆ สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ◆ หลักการและวิธีการเลือกบริโภค

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้จ่าย
ป.๕	๑. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ ◆ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ ◆ ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ ◆ พฤติกรรมของผู้บริโภค ◆ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน
	๒. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เช่นการประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการผลิตสินค้าและบริการเพื่อลดความสูญเสียทุกประเภท การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ◆ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโอท็อป
	๓. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ ◆ ประเภทของสหกรณ์โดยสังเขป ◆ สหกรณ์ในโรงเรียน (เน้นฝึกปฏิบัติจริง) ◆ การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ เช่น คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคม วางแผนก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดความผิดพลาดและการสูญเสีย ฯลฯ ◆ ทักษะคติในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ◆ ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ
	๒. อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ คุณสมบัติของผู้บริโภคที่ดี ◆ พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง ◆ คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม
	๓. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมาย และความจำเป็นของทรัพยากร ◆ หลักการและวิธีใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ลดการสูญเสียทุกประเภท) ◆ วิธีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชาติรู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ◆ วางแผนการใช้ทรัพยากร โดยประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และทันกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมาย ประเภทและความสำคัญของการทำงาน ◆ เหตุผลของการทำงาน ◆ ผลของการทำงานประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อครอบครัวและสังคม ◆ การทำงานอย่างสุจริตทำให้สังคมสงบสุข
ป.๒	๑. อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ◆ ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยไม่ใช้เงิน รวมทั้ง การแบ่งปัน การช่วยเหลือ ◆ ลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยการใช้เงิน
	๒. บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและบทบาทของผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ผลิตและผู้บริโภคพอสังเขป ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการกำหนดราคาสินค้าและบริการ ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายทำให้สังคมสงบสุข และประเทศมั่นคง
ป.๓	๑. บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าและบริการที่ภาครัฐทุกระดับจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน เช่น ถนน โรงเรียน สวนสาธารณะ การสาธารณสุข การบรรเทาสาธารณภัย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของภาษีที่รัฐนำมาสร้างรายได้และให้บริการแก่ประชาชน ◆ ตัวอย่างของภาษี เช่น ภาษีรายได้บุคคลธรรมดา ภาษีมูลค่าเพิ่ม ฯลฯ ◆ บทบาทหน้าที่ของประชาชนในการเสียภาษี
	๓. อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้า ที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญและผลกระทบของการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง
ป.๔	๑. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อาชีพ สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตในชุมชน ◆ การพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย การกู้หนี้ยืมสิน ◆ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน
	๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของเงิน ◆ หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ ◆ สกุลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
ป.๕	๑. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของธนาคารโดยสังเขป ◆ ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกู้ยืม ◆ การฝากเงิน / การถอนเงิน
	๒. จำแนกผลดีและผลเสียของการกู้ยืม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลดีและผลเสียของการกู้ยืมเงินทั้งนอกระบบและในระบบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การเสียดอกเบี้ย การลงทุน การซื้อของอุปโภคเพิ่มขึ้นที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เป็นต้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาकार และรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาकार และรัฐบาล ที่มีต่อระบบ เศรษฐกิจอย่างสังเขป เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับธนาकार การลงทุน ◆ แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจ ◆ ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี ◆ สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย ◆ การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน ซึ่งแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค และรัฐบาล
	๒. ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การรวมกลุ่มเชิงเศรษฐกิจเพื่อประสานประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑.บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติที่ปรากฏในปฏิทิน ◆ ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบจันทรคติในปฏิทิน ◆ ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เข้าวันนี้ ตอนเย็น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น รับประทานอาหาร ตื่นนอน เข้านอน เรียนหนังสือ เล่นกีฬา ฯลฯ ◆ ใช้คำบอกช่วงเวลา แสดงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
	๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ ◆ การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างสั้น ๆ
ป.๒	๑. ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เช่น วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ เดือนหน้า เดือนก่อน ◆ วันสำคัญที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน ◆ ใช้คำบอกช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน อนาคต แสดงเหตุการณ์ได้
	๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการสืบค้นเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพถ่าย ◆ สื่อบัตร ทะเบียนบ้าน ◆ ใช้คำที่บอกช่วงเวลาแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตตนเอง ◆ ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
ป.๓	๑. เติบศักดิ์ราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน เช่น พุทธศักราช คริสต์ศักราชอย่างสังเขป (ถ้าเป็นมุสลิมควรเรียนฮิจเราะห์ศักราช) ◆ วิธีการเทียบ พ.ศ. เป็น ค.ศ. หรือ ค.ศ. เป็น พ.ศ.

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการเทียบศักราช ในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ปีเกิดของนักเรียน เป็นต้น
	๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยใช้หลักฐาน และแหล่งข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง ◆ ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน
ป.๔	๑. นับช่วง เวลา เป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและช่วงเวลาของทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ◆ การใช้ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เพื่อทำความเข้าใจช่วงเวลาในเอกสาร เช่น หนังสือพิมพ์
	๒. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เกณฑ์การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ ◆ ยุคสมัยที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยเช่นสมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์
	๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง ◆ ตัวอย่างหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นของตน ◆ การจำแนกหลักฐานของท้องถิ่นเป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง
ป.๕	๑. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ◆ การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นโดยอ้างอิงหลักฐานที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่องการเขียนอย่างง่าย ๆ การจัดนิทรรศการ
	<p>๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ อย่างมีเหตุผล</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด เพราะสาเหตุใดและมีผลกระทบอย่างไร ◆ แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อตอบคำถามดังกล่าว เช่น เอกสาร เรื่องเล่า ตำนาน ท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ◆ การใช้ข้อมูลที่พบเพื่อตอบคำถามได้อย่างมีเหตุผล
	<p>๓. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างเรื่องราวจากเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถแสดงนัยของความคิดเห็นกับข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ บทความจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น ◆ ตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นที่แสดงความจริงกับข้อเท็จจริง ◆ สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลในท้องถิ่น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน ◆ การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของภูมินามของสถานที่ในท้องถิ่น
	๒. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๔ หรือ รัชกาลที่ ๕ กฎหมายสำคัญ ฯลฯ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓) ◆ สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทั้งความจริงและข้อเท็จจริง ◆ การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่อง การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของอดีตกับปัจจุบันที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวเด็ก เช่นการใช้ควาย ไถนา รถไถนา เตารีด ถนน เวิียน - รถอีแต๋น ◆ สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ตามกาลเวลา
	๒. บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การย้ายบ้าน การหย่าร้าง การสูญเสียบุคคลในครอบครัว
ป.๒	๑. สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการสืบค้นข้อมูลอย่างง่าย ๆ เช่น การสอบถามพ่อแม่ ผู้รู้ ◆ วิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ การแต่งกาย การสื่อสาร ประเพณี ในชุมชนจากอดีต ถึงปัจจุบัน ◆ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน
	๒. อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านต่าง ๆ ◆ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม เช่น ความเจริญทางเทคโนโลยีการคมนาคม ความปลอดภัย ◆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของชุมชนทั้งปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางสังคม
	๒. สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของตนที่เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม
	๓. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน อื่น ๆ ที่มีความเหมือนและความต่างกับชุมชนของตนเอง
ป.๔	๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยสังเขป ◆ หลักฐานการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป
	๒. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทยโดยสังเขป
ป.๕	๑. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้ามาของอารยธรรมอินเดียและจีนในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ◆ อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และคนในภูมิภาคเอเชีย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน โดยสังเขป	<p>ตระวันออกเฉียงใต้ เช่น ศาสนา และความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทย เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย ดนตรี โดยระบุลักษณะ สาเหตุ และผล ◆ อิทธิพลที่หลากหลายในกระแสของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทยในปัจจุบัน
ป.๖	๑. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ใช้แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ◆ สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านของไทยโดยสังเขป ◆ ตัวอย่างความเหมือนและความต่างระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษา ศาสนา การปกครอง
	๒. บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความเป็นมาของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป ◆ สมาชิกของอาเซียนในปัจจุบัน ◆ ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันโดยสังเขป

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ที่สำคัญของชาติไทย ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธงชาติ เพลงชาติ พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์) ◆ การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เคารพ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ◆ เอกลักษณ์อื่น ๆ เช่น แผนที่ประเทศไทย ประเพณีไทย อาหารไทย (อาหารไทยที่ต่างชาติดียกย่อง เช่น ต้มยำ กุ้ง ผัดไทย) ที่มีความภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์ไว้
	๒. บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น วัด ตลาด พิพิธภัณฑ์ มัสยิด โบสถ์คริสต์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ◆ คุณค่าและความสำคัญของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้
	๓. ระบุสิ่งที่ตนรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เช่น สิ่งของ สถานที่ ภาษาถิ่น ประเพณี และวัฒนธรรม ฯลฯ ที่เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน และเป็นรูปธรรมชัดเจน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ คุณค่าและประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น
ป.๒	๑. ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บุคคลในท้องถิ่นที่ทำคุณประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และความมั่นคงของท้องถิ่น และประเทศชาติในอดีตที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ◆ ผลงานของบุคคลในท้องถิ่นที่น่าภาคภูมิใจ
	๒. ยกตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างของวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น การทำความเคารพ อาหารไทย ภาษาไทย ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ ◆ คุณค่าของวัฒนธรรม และประเพณีไทยที่มีต่อสังคมไทย ◆ ภูมิปัญญาของคนไทยในท้องถิ่นของนักเรียน
ป.๓	๑. ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้สถาปนาอาณาจักรไทย สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตามลำดับ ◆ อาณาจักรไทยอื่น ๆ ที่ผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย เช่น ล้านนา นครศรีธรรมราช
	๒. อธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ ในรัชกาลปัจจุบัน โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระบรมราชินีนาถโดยสังเขป</p>
	๓. เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ เช่น ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ป.๔	๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป ◆ พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย ทางด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจโดยสังเขป
	๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประวัติ และผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชา ที่ ๑ (พระยาลิไทยโดยสังเขป)
	๓. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัย เช่น ภาษาไทย ศิลปกรรมสุโขทัยที่ได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก เครื่องสังคัมโลก ◆ คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่สืบต่อถึงปัจจุบันที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์
ป.๕	๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การสถาปนาอาณาจักรอยุธยาโดยสังเขป

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของอาณาจักรอยุธยา
	๓. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ โดยสังเขป
	๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยา เช่น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น ◆ ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยาโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม ◆ การกอบกู้เอกราชและการสถาปนาอาณาจักรธนบุรีโดยสังเขป ◆ พระราชประวัติ และผลงานของพระเจ้าตากสินมหาราชโดยสังเขป ◆ ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรีโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม
ป.๖	<p>๑. อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป</p> <p>๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>๓. ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การสถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป ◆ ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ◆ พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป ตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยปฏิรูปประเทศ และสมัยประชาธิปไตย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลงานของบุคคลสำคัญทางด้านต่าง ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯลฯ ◆ ภูมิปัญญาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูล ตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. จำแนกสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	◆ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นที่บ้านและที่โรงเรียน
	๒. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น ที่อยู่ อาศัย บ้านของเพื่อนบ้าน ต้นไม้ ถนน หุ่น ไร่ สวน ที่ราบ ภูเขา แหล่งน้ำ ◆ ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก) และ ที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
	๓. ใช้แผนผังง่าย ๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน	◆ แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๔. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน เช่น กลางวัน กลางคืน ความร้อนของอากาศ ฝน-เมฆ-ลม
ป.๒	๑. ระบุสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างบ้านกับโรงเรียน
	๒. ระบุตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนผังแผนที่ รูปถ่าย และลูกโลก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนผัง รูปถ่าย และลูกโลก เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ ทะเล
	๓. สังเกตและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ เช่น ข้างขึ้น ข้างแรม ฤดูกาลต่าง ๆ
ป.๓	๑. สืบค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แผนผัง แผนที่ และรูปถ่าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะทิศทาง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน ◆ แผนที่ แผนผัง และรูปถ่าย ◆ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะทิศทาง
	๒. วาดแผนผังเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน เช่น สถานที่ราชการ ตลาด โรงพยาบาล ไปรษณีย์
ป.๔	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเองด้วยแผนที่และรูปถ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง
	๒. ระบุแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตน
	๓. อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	◆ ลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคของตน
	๒. อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน	◆ ลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน
ป.๖	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของประเทศไทยด้วยแผนที่รูปถ่ายทางอากาศและภาพจากดาวเทียม	◆ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ ภาพจากดาวเทียม) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย
	๒. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทยเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ	◆ ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทย เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วาตภัย สึนามิ ภัยแล้ง ดินถล่มและโคลนถล่ม ◆ การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์	◆ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น ภูมิอากาศมีผลต่อที่อยู่อาศัยและเครื่องแต่งกาย
	๒. สังเกตและ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเพื่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	◆ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ◆ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม
	๓. มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชั้นเรียน	◆ การปฏิบัติตนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในบ้านและห้องเรียน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๒	๑. อธิบายความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในการดำเนินชีวิต
	๒. จำแนกและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเภททรัพยากรธรรมชาติ <ul style="list-style-type: none"> - ใช้แล้วไม่หมดไป เช่น อากาศ แสงอาทิตย์ - ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ - สร้างทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ เช่น น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า ◆ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า
	๓. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์
	๔. มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีต่อโรงเรียน ◆ การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
ป.๓	๑. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ - สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
	๒. อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น การคมนาคม บ้านเรือน และการประกอบอาชีพในชุมชน ◆ การประกอบอาชีพที่เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของมลพิษโดยมนุษย์ ◆ สาเหตุของการเกิดมลพิษที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์
	๔. อธิบายความแตกต่างของลักษณะเมืองและชนบท	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะของเมืองและชนบท เช่น สิ่งปลูกสร้าง การใช้ที่ดิน การประกอบอาชีพ
	๕. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
	๖. มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน ◆ การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
ป.๔	๑. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด
	๒. อธิบายการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น
	๓. นำเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด
ป.๕	๑. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคของตน
	๒. วิเคราะห์อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตในภูมิภาคของตน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและทำลายสิ่งแวดลอม และเสนอแนวทางในการจัดการสิ่งแวดลอมในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลจากการรักษาและทำลายสิ่งแวดลอมในภูมิภาคของตน ◆ แนวทางการจัดการสิ่งแวดลอมในภูมิภาคของตน
ป.๖	๑. วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดลอมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิ่งแวดลอมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) ◆ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดลอม
	๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของประเทศไทย ◆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่มีต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) ของประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน
	๓. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดลอม และเสนอแนวทางในการจัดการอย่างยั่งยืนในประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลจากการรักษาและทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดลอมในประเทศไทย ◆ แนวทางในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดลอมที่ยั่งยืน มีจิตสำนึกบูรณา

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖

รายวิชาพื้นฐาน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ส ๑๑๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๑	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๑๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๑	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ส ๑๒๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๒	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๒๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๒	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

ส ๑๓๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๓	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๓๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๓	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ส ๑๔๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๔	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๔๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๔	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ส ๑๕๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๕	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๕๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๕	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ส ๑๖๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๖	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๖๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๖	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

รายวิชาเพิ่มเติม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ส ๑๑๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๑

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ส ๑๒๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๒

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

ส ๑๓๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๓

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ส ๑๔๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๔

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ส ๑๕๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๕

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ส ๑๖๑๐๓

หน้าที่พลเมือง ๖

๔๐ ชั่วโมง

๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษา ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล อภิปรายประวัติของศาสดาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญและหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักธรรม การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการ การเจริญปัญญาเบื้องต้น คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความเสียสละ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประโยชน์ของรายรับ-รายจ่าย ต้นทุน ผลประโยชน์ที่ได้รับทรัพยากรในท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพของครอบครัวและชุมชน การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อมรอบตัวโรงเรียนและชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ตำแหน่งทิศทางของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเขียนแผนผังแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน สภาพอากาศในรอบวัน สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติกับการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลเสียการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียน

โดยใช้กระบวนการทางสังคม กระบวนการสืบค้น กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการแก้ปัญหา ให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPs) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย

มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔
ส ๑.๒	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓
ส ๒.๑	ป.๑/๑ , ป.๑/๒
ส ๒.๒	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓
ส ๓.๑	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓
ส ๓.๒	ป.๑/๑
ส ๕.๑	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔ , ป.๑/๕
ส ๕.๒	ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๔ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษา ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล อภิปรายความสำคัญศาสนา ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม พัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ ของประเทศ สมาคมอาเซียน การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เข้าใจเห็นคุณค่าและปฏิบัติเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของโรงเรียนและชุมชนที่อยู่อาศัย ปฏิบัติตามบทบาทสิทธิเสรีภาพหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความเป็นอยู่ในครอบครัวและดำรงชีวิตตามสิทธิของตนเอง ปฏิบัติตามกติการะเบียบของชุมชน เคารพความคิดความเชื่อของบุคคลอื่น รู้และเข้าใจโครงสร้างการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน บทบาทผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมตามหลักประชาธิปไตย เคารพ กฎ กติกา ตามหลักรัฐธรรมนูญ เข้าใจการกระจายได้ รายรับ รายจ่ายของครอบครัว มีส่วนร่วมในการผลิตการบริโภคอย่างมีคุณค่าและคุณธรรม เข้าใจการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบเศรษฐกิจพอเพียง นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รู้และเข้าใจความหมายของการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า สิ่งแวดล้อมที่พบเห็นระหว่างบ้านและโรงเรียน ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น องค์ประกอบของแผนผัง แผนที่ ตำแหน่ง ระยะทิศทาง และลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนผัง แผนที่ รูปถ่ายและลูกโลก ปรากฏการณ์สุริยุปราคาและจันทรุปราคา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ฤดูกาลกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

โดยใช้กระบวนการสังคม กระบวนการสืบค้น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา ให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมือง และรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ

การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPs) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔, ป.๒/๕, ป.๒/๖, ป.๒/๗

ส ๑.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๒.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๒.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๓.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๓.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๕.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓

ส ๕.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล อภิปราย แสดงความคิดเห็น สรุปความสำคัญความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ประวัติของศาสนาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา และการแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ การเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น การขัดเกลาของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น การปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตของบุคคลที่มีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมในท้องถิ่น มีส่วนร่วมประเพณีวัฒนธรรม ต่อโรงเรียน ครอบครัว ท้องถิ่น และปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญสูงสุดของประเทศ ราชรับ- ราชจ่ายของครอบครัวตนเอง ผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับการตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสม ระบบ เศรษฐกิจพอเพียง อาชีพในชุมชนการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ ความสำคัญของธนาคาร ภาษีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน การสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง ในโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แผนผังและแผนที่ การวาดภาพแผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพของมนุษย์ และมลพิษที่เกิดขึ้น ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบท ความสัมพันธ์ทางกายภาพในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการ เสนอสถานการณ์และแก้ปัญหา ให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิด

วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPs) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖ , ป.๓/๗

ส ๑.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๒.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔

ส ๒.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า อภิปราย สรุปเกี่ยวกับความสำคัญทางศาสนา และศาสดาของศาสนาพุทธ คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา ชื่นชม การทำความดีของบุคคลากรในสังคม แปลความหมายในคัมภีร์ของศาสนา การมีส่วนร่วมในการ บำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี การปฏิบัติตน ในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งศาสนาต่าง ๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียน การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สิทธิเด็กเพื่อป้องกันตัวเอง ความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น การยอมรับคุณค่าของ กันและกัน ชื่นชมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การรวมกลุ่ม ภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การปฏิบัติตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน ปัจจัยที่มีผลต่อการ เลือกซื้อสินค้าและบริการ สิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค หลักการ ของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนใน ชุมชน หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ การธนาคาร สถาบันการเงินอื่น ๆ ภาษีที่เกี่ยวข้องใน ชีวิตประจำวัน การพึ่งพา การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ การอ่านแผนที่ สัญลักษณ์ ข้อมูลที่ตั้ง สภาพ พื้นที่ และลักษณะอากาศ ของจังหวัดตน ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรทางธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดของตน การเปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ผลกระทบ และแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญ สถานการณ์และแก้ปัญหา ให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับ ผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้าน การทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPS) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕ , ป.๔/๖ , ป.๔/๗, ป.๔/๘

ส ๑.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๒.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕

ส ๒.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒

ส ๕.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๕.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๐ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๕๑๐๑ สังคมศึกษา ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายความสำคัญและประวัติของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือของศาสนาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง องค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ตนนับถือ การสวดมนต์ แผ่เมตตา ทำสมาธิ การปฏิบัติตนเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม พิธีกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติตนตามหลักศาสนพิธี ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนา บทบาทหน้าที่และสิทธิเสรีภาพของตนเองในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม การปกป้องคุ้มครองตนเองและผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก การดำเนินชีวิตและความแตกต่างของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มคนในภูมิภาค แนวทางในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ แหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ระบบสหกรณ์ หลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์ การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน บทบาทหน้าที่ของธนาคาร ดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยกู้ยืม การฝากเงิน / การถอนเงิน ผลเสียของการกู้ยืมเงินที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย การอ่านแผนที่ สัญลักษณ์ ข้อมูลที่ตั้ง สภาพพื้นที่ และลักษณะอากาศในภูมิภาคของตน ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรทางธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ และสถานที่สำคัญในภาคกลางหรือภูมิภาคของตน ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพทางภูมิศาสตร์กับลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีต่อวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง

มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน กับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้าน การทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPS) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก สามารถนำความรู้ไปใช้ ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการ ป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป.๕/๔ , ป.๕/๕ , ป.๕/๖ , ป.๕/๗

ส ๑.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๒.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป. ๕/๔

ส ๒.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส.๓.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๓.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒

ส ๕.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๕.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๖๑๐๑ สังคมศึกษา ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปราย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธประวัติ ปลงอายุสังขาร ปัจฉิมสาวก ปรีณิพพาน ถวายพระเพลิง แจกพระบรมสารีริกธาตุ สังเวชนียสถาน ๔ และประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือ แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญหลักธรรม พระรัตนตรัย ไตรสิกขา หลักธรรมโอวาท ๓ พุทธศาสนสุภาษิต การทำความดีของบุคคลในประเทศ การสวดมนต์ แผ่เมตตา ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อริยสัจ ๔ หลักกรรม โอวาท ๓ เบญจศีลเบญจธรรม อบายมุข ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓ และหลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา บรรพชา อุปสมบท ทำบุญพิธีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา และพิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ การละหมาด การถือศีลอด ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาป ศีลกำลัง ศีลมหาสนิท พิธีศราทธ พิธีบูชาเทวดา การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน การถวายของแก่พระภิกษุและมรรยาทในขณะฟังธรรม การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร พิธีทอดผ้าป่า พิธีทอดกฐิน และกิจกรรมและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กฎหมายในชีวิตประจำวันและประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมาย วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย มารยาทไทยและมารยาทสังคม การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม อกัลักษณะ ค่านิยม ประเพณี ในท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ การเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แหล่งข่าวต่าง ๆ ในการเรียนรู้ บทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล การมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ และประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ บทบาทและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม การใช้ทรัพยากรในการผลิตและบริโภคให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และทันกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับ

ธนาคาร การลงทุน ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ประโยชน์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน การกระทำที่ส่งผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบจากการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในด้านบวกและด้านลบ การกระทำที่มีส่วนช่วยแก้ปัญหาและเสริมสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น แผนที่และการใช้แผนที่ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติ อุทกภัย แผ่นดินไหว และवादภัยในประเทศไทย ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศไทย ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วัฒนธรรม และแนวทางการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา ให้การศึกษามุ่งสร้างผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ เป็นพลเมืองดีบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับการแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG / จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ การฝึกปฏิบัติจริง การทำโครงการกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน (๕ STEPS) การอภิปราย การสืบสอบ การแก้ปัญหา ทักษะการอ่านและการเขียน

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕ , ป.๖/๖ , ป.๖/๗ , ป.๖/๘ , ป.๖/๙

ส ๑.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔

ส ๒.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕

ส ๒.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและใช้ปฏิทินในการบอกวัน เดือน ปี ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งระบบสุริยคติ และ จันทรคติ คำที่แสดงช่วงเวลาเพื่อใช้เล่าเหตุการณ์ปัจจุบัน วันนี้ เดือนนี้ ตอนเช้า ตอนกลางวัน ตอน เย็น ตอนค่ำ และเรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น โดยใช้ทักษะการสังเกต การบอกเล่า การเชื่อมโยง เพื่อให้สามารถใช้เวลาตามปฏิทินแสดงเหตุการณ์ในปัจจุบันและใช้คำแสดง ช่วงเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

รู้วิธีสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ โดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง และการบอกเล่าเรื่องราวที่สืบค้นได้ โดยใช้ทักษะการสอบถาม การรวบรวมข้อมูล การสรุปความ การเล่าเรื่อง เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวจากแหล่งข้อมูล (เช่น บุคคล) และบอกเล่า ข้อเท็จจริงที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมสิ่งของเครื่องใช้หรือการดำเนินชีวิตของตนเองใน สมัย ปัจจุบัน กับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวผู้เรียน เตาไฟ (การรีดผ้าด้วย เตาถ่านกับเตาไฟฟ้า) หม้อหุงข้าว (การหุงข้าวที่ใช้น้ำด้วยฟืนหรือถ่านกับหม้อหุงข้าวไฟฟ้า) เหวียน กับรถยนต์ (การเดินทาง) ถนน บ้านเรือน การใช้ควายไถนากับรถไถนา รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญของ ครอบครัวที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน (การย้ายบ้าน การย้ายโรงเรียน การ เลื่อนชั้นเรียน การได้รับรางวัล การสูญเสียบุคคลสำคัญของครอบครัว) โดยใช้ทักษะการสังเกต การใช้ เหตุผล การเปรียบเทียบ การแยกแยะ การยกตัวอย่าง และการบอกเล่า เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลง ตามกาลเวลาและความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิต ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ของชาติไทย ได้แก่ ธงชาติ เพลงชาติ เพลง สรรเสริญพระบารมี ภาษาไทย อักษรไทย มารยาทไทย อาหารไทย การแต่งกายแบบไทย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ รวมทั้งรู้จักสถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน ศาสนสถาน ตลาด พิพิธภัณฑ์ และสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจใน ท้องถิ่น ที่ใกล้ตัวผู้เรียนและเห็นเป็นรูปธรรม โดยใช้ทักษะการสังเกต การแสดงความคิดเห็นอย่างมี เหตุผล การอธิบาย การปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็น

ไทย ท้องถิ่น และประเทศชาติ ภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตระหนักและเห็น
คุณค่าที่จะดำรงรักษาและสืบทอดต่อไป

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓

ส ๔.๒ ป ๑/๑ , ป ๑/๒

ส ๔.๓ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

รู้จักวันเวลาตามระบบสุริยคติและจันทรคติที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้ง การใช้คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้, เดือนนี้ เดือนก่อน เดือนหน้า, ปีนี้ ปีก่อน ปีหน้า ในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม เชื่อมโยง เรียงลำดับ การเล่าเรื่อง การรวบรวมข้อมูล การอธิบาย เพื่อให้สามารถใช้วันเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญได้ถูกต้อง ว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง

รู้วิธีสืบค้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาพถ่าย สื่อบัตรทะเบียนบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ มาอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และวิธีสืบค้นข้อมูลในชุมชนอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชนในด้านต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน ทางด้านการประกอบอาชีพ การแต่งกาย การสื่อสาร ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน เข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ที่สืบค้นได้โดยใช้เส้นเวลา ฝึกทักษะการสอบถาม การสังเกต การวิเคราะห์ การอธิบายอย่างมีเหตุมีผล ทำผังความคิด และการจัดนิทรรศการ เพื่อให้เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวในอดีต และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจชุมชนที่มีความแตกต่างและสามารถปรับตัวอยู่ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษา สืบค้นประวัติและผลงานของบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ ในด้านการสร้างสรรค์วัฒนธรรม /การสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองและความมั่นคงโดยสังเขป รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้ การทำความเคารพแบบไทย ประเพณีไทย ศิลปะไทย ดนตรีไทย โดยใช้ทักษะการสืบค้นการสังเกต การอ่าน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอธิบาย และการนำเสนอ เพื่อให้เห็นคุณค่าและแบบอย่างการกระทำความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่นและประเทศ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

ส ๔.๒ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

ส ๔.๓ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

รวม ๓ มาตรฐาน ๖ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน ได้แก่ พุทธศักราช คริสต์ศักราช (ถ้าเป็นชาวมุสลิม ให้ศึกษาฮิจเราะห์ศักราชด้วย) วิธีการเทียบคริสต์ศักราชกับพุทธศักราช และใช้ศักราชในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ปีเกิดของผู้เรียน เหตุการณ์สำคัญของตนเอง และครอบครัว โดยใช้ทักษะการเปรียบเทียบ การคำนวณ การเชื่อมโยง การอธิบาย เพื่อให้มีพื้นฐานในการศึกษาเอกสารที่แสดงเหตุการณ์ตามกาลเวลา สามารถเรียง ลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้อง ว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลังอันเป็นทักษะที่จำเป็นในการศึกษาประวัติศาสตร์

รู้วิธีสืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รูปภาพ แผนผังโรงเรียน แผนที่ชุมชน ห้องสมุดโรงเรียน แหล่งโบราณคดี - ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น สามารถใช้เส้นเวลา (Timeline) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ทักษะการสำรวจ การสังเกต การสอบถาม การอ่าน การฟัง การเล่าเรื่อง การสรุปความ เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวรอบตัวอย่างง่าย ๆ โดยการใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบได้ตามลำดับเวลา

ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยทางภูมิศาสตร์(ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร) และปัจจัยทางสังคม (ความเจริญทางเทคโนโลยี เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การคมนาคม ความปลอดภัย) ศึกษาและเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง ของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และชุมชนใกล้เคียง ในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา อาหาร ภาษาถิ่น การแต่งกาย โดยใช้ทักษะการอ่าน การสอบถาม การสังเกต การสำรวจ การฟัง การสรุปความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในชุมชนของตนเอง ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เข้าใจพัฒนาการของชุมชน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ร่วมอนุรักษ์สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย

ศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด

ฟ้าจุฬาโลกมหาราช ศึกษาพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถโดยสังเขป และศึกษาวีรกรรมของ บรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวเทพกระษัตรี และท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก ท้าวสุรนารี เป็นต้น โดยใช้ทักษะการอ่าน และสอบถาม การฟัง การสรุปความ การเขียน การเล่าเรื่อง เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย เกิดความรัก ความภูมิใจและเห็นแบบอย่างการเสียสละเพื่อชาติ และธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

ส ๔.๒ ป ๓/๑, ป ๓/๒

ส ๔.๓ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมาย วิธีการนับ และการใช้ช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เหนือการแบ่งยุคสมัยในทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่แบ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ รวมทั้งช่วงสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างการใช้ช่วงเวลาในเอกสารต่าง ๆ โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การวิเคราะห์ การคำนวณ เพื่อให้ใช้เวลาในการบอกเล่าเรื่องราวได้ถูกต้อง และเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์

ศึกษาลักษณะสำคัญ และเกณฑ์การจำแนกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น อย่างง่าย ๆ ตัวอย่างของหลักฐานที่พบในท้องถิ่นทั้ง หลักฐานชั้นต้นกับชั้นรอง หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร โดยใช้ทักษะการสำรวจ การวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล การจำแนก การตีความ เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาปัจจัย การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษยชาติในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป การก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนไทย ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ เป็นต้น โดยใช้ทักษะการสำรวจ การวิเคราะห์ การตีความ การสรุปความ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ศึกษาประวัติศาสตร์เป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัยโดยสังเขป ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาสิทธิไทย) และภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นผลให้อุทยานประวัติศาสตร์ในสุโขทัยและศรีสัชนาลัยได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การสืบค้น การวิเคราะห์การตีความ เพื่อเข้าใจความเป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัย รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย เกิดความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความพากเพียรพยายามของบรรพบุรุษไทยที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมือง ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

ส ๔.๒ ป ๔/๑, ป ๔/๒

ส ๔.๓ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๕๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานหลากหลาย ด้วยการตั้งประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่อถนน ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น รู้จักแหล่งข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่น สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง รู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ แยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในข้อมูลได้ โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง และการสังเคราะห์อย่างง่าย ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาการเข้ามาและอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีน ในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ได้แก่ การปกครอง การนับถือศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหาร และการแต่งกาย ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันโดยสังเขป โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การสังเกต การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยในสังคมปัจจุบัน และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่าง เพื่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรี ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักรปัจจุบันที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจโดยสังเขป ประวัติและผลงานบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขวบ้านบางระจัน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และภูมิปัญญาไทยในสมัยอยุธยา และธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นผลให้พระนครศรีอยุธยา ได้รับ การยกย่องเป็นมรดกโลก ได้แก่ ทางด้าน ศิลปกรรม วรรณกรรม และการค้า โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเรียงความ

เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักและเห็นความสำคัญที่จะธำรงรักษา
ความเป็นไทยสืบต่อไป

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓

ส ๔.๒ ป.๕/๑, ป.๕/๒

ส ๔.๓ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓, ป.๕/๔

รวม ๓ มาตรฐาน ๙ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตั้งประเด็นศึกษาเรื่องราวที่ตนสนใจ การสำรวจแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตีความ การเรียบเรียง และนำเสนอความรู้ที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้ทักษะ การสำรวจ การอ่าน การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเขียนเรียงความ การจัดทำโครงการ และการจัดนิทรรศการ เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบันโดยสังเขป เชื่อมโยง และเปรียบเทียบกับประเทศไทย ศึกษาความเป็นมา และความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียน โดยสังเขป โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจ พัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ โดยสังเขป ผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักถึงความพากเพียรพยายามของ บรรพบุรุษที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมืองตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๒/๑, ป ๒/๒

ส ๔.๒ ป ๒/๑, ป ๒/๒

ส ๔.๓ ป ๒/๑, ป ๒/๒, ป ๒/๓, ป ๒/๔

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๑๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการแสดงความเคารพการรับประทานอาหารการทักทายด้วยวาจาและยิ้มแสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของภาษาไทยปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องการออมและการประหยัดหลักการทรงงานในเรื่องการประหยัดความเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุดความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อกันและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกติกาและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียนในเรื่องการรักษาความสะอาดการรักษาของใช้ร่วมกันและการส่งงานปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียนในเรื่องการเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่และครูปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด ฯลฯ ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียน ในกรณีความคิดเห็นไม่ตรงกัน การละเมิดสิทธิของผู้อื่น และเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย ภาคภูมิใจ และรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อบุคคลในครอบครัว
๓. เห็นความสำคัญของภาษาไทย
๔. เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกติกาและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๒๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการพูดด้วยถ้อยคำไพเราะ และการมีกิริยาสุภาพอ่อนน้อม แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อบุคคลในโรงเรียน เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความขยัน และความอดทน หลักการทรงงานในเรื่องการพึ่งตนเอง และรู้จักสามัคคี และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนในเรื่องการแต่งกายการเข้าแถว การดูแลพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียน และโรงเรียน ในเรื่องการเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกที่ดีหน้าที่และความรับผิดชอบปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถถนัดกำเนิด ฯลฯ ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนในกรณีหน้าที่และความรับผิดชอบและการใช้ของส่วนรวมและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มกระบวนการปฏิบัติกระบวนการเผชิญสถานการณ์และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทยภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อบุคคลในโรงเรียน
๓. เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย
๔. เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๓๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๓
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการพูดด้วยถ้อยคำไพเราะ และการมีกิริยาสุภาพอ่อนน้อม แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อบุคคลในโรงเรียน เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความขยัน และความอดทน หลักการทรงงานในเรื่องการพึ่งตนเอง และรู้จักสามัคคี และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนในเรื่องการแต่งกายการเข้าแถว การดูแลพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียน และโรงเรียน ในเรื่องการเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกที่ดีหน้าที่และความรับผิดชอบปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถถนัดกำเนิด ฯลฯ ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนในกรณีหน้าที่และความรับผิดชอบและการใช้ของส่วนรวมและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มกระบวนการปฏิบัติกระบวนการเผชิญสถานการณ์และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทยภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อบุคคลในโรงเรียน
๓. เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย
๔. เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความซัดแย้งในโรงเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๔๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๔
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในพิธีการต่าง ๆ ในเรื่องการกล่าวคำต้อนรับ การแนะนำตัวเองและแนะนำสถานที่แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อผู้ทำประโยชน์ในสังคมมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในท้องถิ่นปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เห็นความสำคัญและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในเรื่องการใช้สินค้าไทยดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุและสาธารณสมบัติปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตร และพระจริยวัตรปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องการมีวินัยและการข่มใจหลักการทำงานในเรื่องประโยชน์ส่วนรวมและพอยู่พอกิน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

มีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาของห้องเรียนในเรื่องการรักษาความสะอาดการรักษาของใช้ร่วมกันและการส่งงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลงกติกาด้วยหลักเหตุผลและยึดถือประโยชน์ส่วนรวมปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียนในเรื่องการเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดีการมีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการปฏิบัติตามเสียงข้างมากและยอมรับเสียงข้างน้อยมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวและห้องเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อชาติภาษาเพศสุขภาพความพิการความสามารถถิ่นกำเนิดสถานะของบุคคล ฯลฯ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกันในเรื่องการไม่รังแกไม่ทำร้ายไม่ล้อเลียนช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นในกรณีการใช้สาธารณสมบัติและการรักษาสิ่งแวดล้อมและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มกระบวนการปฏิบัติกระบวนการเผชิญสถานการณ์ และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทยภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อผู้ทำประโยชน์ในสังคม
๓. มีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย
๔. เห็นความสำคัญและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. มีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาของห้องเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวและห้องเรียน
๘. ยอมรับและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน
๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๕๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๕
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในการสนทนาการปฏิบัติตนตามกาลเทศะและการต้อนรับผู้มาเยือนรู้คุณค่าใช้อย่างประหยัดคุ้มค่าและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีส่วนร่วมในศิลปวัฒนธรรมไทยปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เห็นคุณค่าและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการใช้สินค้าไทยดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุและสาธารณสมบัติปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตรและพระจริยวัตรปฏิบัติตนตามพระบรมราชาบาทในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความสามัคคีหลักการทรงงานในเรื่องการทำตามลำดับขั้นและทำงานอย่างมีความสุขและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

มีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนในการรักษาความสะอาดการรักษาของใช้ร่วมกันและการดูแลพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างกฎระเบียบด้วยหลักเหตุผลและยึดถือประโยชน์ส่วนรวมปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียนในเรื่องการยึดถือหลักความจริงความดีงามความถูกต้องและหลักเหตุผลการยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญการยึดหลักความเสมอภาคและความยุติธรรมมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรมศาสนาและสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพากันด้วยการเคารพซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาจากดูหมิ่นผู้อื่นช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคของตนเองในเรื่องการจัดการทรัพยากรและการขัดแย้งทางความคิดและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตความอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มกระบวนการปฏิบัติกระบวนการเผชิญสถานการณ์ และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทยภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
 ๒. รู้คุณค่าและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ๓. มีส่วนร่วมในศิลปวัฒนธรรมไทย
 ๔. เห็นคุณค่าและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
 ๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ๖. มีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
 ๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน
 ๘. ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน
 ๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคของตนเองและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
 ๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง
- รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๖๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๖
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนและชักชวนผู้อื่นให้มีมารยาทไทยในเรื่องการแสดงความเคารพการสนทนาการปฏิบัติตนตามกาลเทศะและการต้อนรับผู้มาเยือนมีส่วนร่วมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

เห็นคุณค่าและแนะนำผู้อื่นให้แสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการใช้สินค้าไทยดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุและสาธารณสมบัติปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตรและพระจริยวัตรปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความใฝ่รู้ความกตัญญูหลักการทรงงานในเรื่ององค์รวมและทำให้ง่ายและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนและแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามข้อตกลงกติกากฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียนในการใช้และดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ของส่วนรวมเห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียนด้วยการเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดีการยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญการใช้สิทธิและหน้าที่การใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรอดทนใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศไทยในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรมศาสนาและสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพากันในเรื่องการเคารพซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาวาจาดูหมิ่นผู้อื่นช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันวิเคราะห้ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยในเรื่องการการละเมิดสิทธิการรักษาสิ่งแวดล้อมและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มกระบวนการปฏิบัติกระบวนการเผชิญสถานการณ์และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทยภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนและชักชวนผู้อื่นให้มีมารยาทไทย
 ๒. มีส่วนร่วมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ๓. มีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
 ๔. เห็นคุณค่าและแนะนำผู้อื่นให้แสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
 ๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ๖. ปฏิบัติตนและแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามข้อตกลงกติกากฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน
 ๗. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน
 ๘. ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศไทยและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน
 ๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
 ๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง
- รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้**

โครงสร้างรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ	ส ๑.๑ ป.๑/๑	การศึกษาพุทธประวัติ หรือประวัติของ ศาสดาที่ตนนับถือทำให้เกิดความศรัทธา และเห็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสามารถ นำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต	๒	๔
๒	แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๑/๒	แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดที่ได้ จากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และ ศาสนิกชนตัวอย่าง ที่เคารพศรัทธา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประพฤติ ปฏิบัติตน	๒	๔
๓	หลักธรรม นำความสุข	ส ๑.๑ ป.๑/๓ ป.๑/๔	หลักธรรมของศาสนาและการเห็นคุณค่า ของการสวดมนต์แผ่เมตตาก่อให้เกิด ความศรัทธาสามารถยึดถือ เป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๔	๘
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๒ ป.๑/๒ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การประพฤติตนอย่างถูกต้องตาม หลักการของศาสนาและการบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และ การปฏิบัติตนในศาสนพิธีและวันสำคัญ ทางศาสนาถือเป็นการส่งเสริมจิต สาธารณะของตนเองและเป็นการธำรงไว้ ของศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒	สมาชิกทุกคนในครอบครัวและโรงเรียน ปฏิบัติตนตามบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนด้วยความผิตชอบ ย่อมส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน	๒	๔
๖	สมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	ส ๒.๑ ป.๑/๑	การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน และการมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นสิ่งที่เราควรปฏิบัติ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในครอบครัวและโรงเรียนได้อย่างมีความสุข	๓	๖
๗	การทำความดี	ส ๒.๑ ป.๑/๒	บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน แต่ก็สามารถทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติและผู้ที่อยู่ชิดใกล้มีความภาคภูมิใจและมีความสุข	๒	๕
๘	ประชาธิปไตยในครอบครัวและโรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๓	สมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน ย่อมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลต่อการปลูกฝังพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยต่อเยาวชน	๓	๖
๙	สินค้าและบริการในชีวิตประจำวันของเรา	ส ๓.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๓	สินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นมีจำนวนมากและหลากหลาย เราจึงควรเลือกใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	๓	๖
๑๐	จ่ายเป็น ออมได้ ไม่ขัดสน	ส ๓.๑ ป.๑/๒	การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการที่ไม่เกินตัวและคุ้มค่า และรู้จักเก็บออม ไว้ย่อมส่งผลดีต่อสภาพความเป็นอยู่ในการ ดำเนินชีวิต	๓	๖

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๑	ทำงานดี มีความสุข	ส ๓.๒ ป.๑/๑	การทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างสุจริต ย่อมส่งผลดีต่อความสงบสุขของ ครอบครัวและสังคม	๓	๖
๑๒	สิ่งต่าง ๆ รอบตัว	ส ๕.๑ ป.๑/๑ ส ๕.๒ ป.๑/๑	สิ่งแวดล้อมรอบตัวมีทั้งที่เกิดตาม ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมมีผลต่อความเป็นอยู่ ของมนุษย์	๒	๕
๑๓	ตำแหน่ง ระยะ ทิศ และแผนผัง	ส ๕.๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การใช้แผนผังที่แสดงความสัมพันธ์ของ ตำแหน่ง ระยะทาง และทิศของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและ มนุษย์สร้างขึ้น	๓	๖
๑๔	สิ่งแวดล้อมกับ การเปลี่ยนแปลง	ส ๕.๑ ป.๑/๔ ส ๕.๒ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ในรอบวันมีผลต่อสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมมีผลต่อ การดำเนินชีวิต ดังนั้น การมีส่วนร่วม ในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้าน และห้องเรียนเป็นหน้าที่ของทุกคน	๔	๘
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	เรียนรู้ศาสนา	ส ๑.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๓	ศาสนาทุกศาสนาล้วนแต่มีความสำคัญ และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กระทำความดี ซึ่งศาสนิกชนทุกคนพึงศึกษา ประวัติศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือและ นำแบบอย่างที่ดีไปเป็นแนวปฏิบัติตน	๒	๕
๒	หลักธรรม นำความสุข	ส ๑.๑ ป.๒/๔	การเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ด้วยการไม่ทำชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง	๔	๘
๓	เราทำความดี	ส ๑.๑ ป.๒/๓ ป.๒/๕	การปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ และการศึกษาการทำ ความดีของบุคคลจากตัวอย่างต่าง ๆ รวมทั้งเห็นคุณค่าของการทำความดี เหล่านั้น ช่วยให้พัฒนาตนเพื่อการอยู่ ร่วมกันได้อย่างสงบสุขในสังคม	๒	๕
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๑ ป.๒/๖ ส ๑.๒ ป.๒/๑ ป.๑/๒	ชาวพุทธที่ดีพึงปฏิบัติตนตามมรณายท ชาวพุทธ ศาสนพิธี พิธีกรรม และ วันสำคัญทางศาสนาได้ถูกต้อง และ สวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐาน ของสมาธิ	๒	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	กฎของการอยู่ร่วมกัน	ส ๒.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๓ ป.๒/๔	ข้อตกลง กฎระเบียบ กฎหมาย เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเป็นข้อปฏิบัติหรือข้อบังคับในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้คนจำนวนมากสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน โดยจะต้องยอมรับความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ ตลอดทั้งต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	๔	๘
๖	เด็กดีมีมรรยาท	ส ๒.๑ ป.๒/๒	การปฏิบัติตนตามมรรยาทไทยเกี่ยวกับความเคารพ การยืน การเดิน การฟัง การทักทาย การพูด การแต่งกายอย่างเหมาะสม ย่อมทำให้เป็นผู้ที่มีบุคลิก ภาพที่ดี เป็นที่ยอมรับของสังคม	๓	๖
๗	ชุมชนของเรา	ส ๒.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชน การดำเนินงานในโรงเรียน และชุมชนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ	๓	๖
๘	สินค้าและบริการกับการใช้จ่าย	ส ๓.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๓ ป.๒/๔	สินค้าและบริการล้วนมาจากทรัพยากร จึงควรใช้ให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่ามากที่สุด การรู้ที่มาของรายได้และรู้จักบันทึก รายรับและรายจ่ายของครอบครัว ทำให้วางแผนการใช้จ่ายได้อย่างเหมาะสมกับรายได้ รวมทั้งสามารถเก็บออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น	๖	๑๒
๙	การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ	ส ๓.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการสามารถทำได้ทั้งใช้เงินเป็นสื่อกลางและไม่ใช้เงิน ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างก็มีบทบาทสำคัญ	๓	๖

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			และมีความสัมพันธ์กันหลากหลาย เราจึงควรเลือกใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด		
๑๐	สิ่งแวดล้อมรอบตัว	ส ๕.๑ ป.๒/๑ ส ๕.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๔	สิ่งแวดล้อมระหว่างบ้านกับโรงเรียน ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เนื่องจากมีอยู่อย่างจำกัด การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของทุกคน	๔	๘
๑๑	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์	ส ๕.๒ ป.๒/๒	ลูกโลก แผนที่ และรูปถ่ายสามารถใช้แสดงตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ได้	๒	๕
๑๒	ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และ ดวงจันทร์	ส ๕.๑ ป.๒/๓ ส ๕.๒ ป.๒/๓	โลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์มีความสัมพันธ์กันทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ เช่น กลางวัน-กลางคืน ข้างขึ้น-ข้างแรม น้ำขึ้น-น้ำลง ฤดูกาล เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวล้วนมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์	๓	๖
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	พระพุทธศาสนา น่ารู้	ส ๑.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒	พระพุทธศาสนาความสำคัญต่อ การสร้างสรรควัฒนธรรมอันเกิดจาก ความศรัทธา การศึกษาพุทธประวัติ และ ยอมทำให้ได้คุณธรรมอันเป็นแบบอย่าง ไปประยุกต์ปฏิบัติ	๒	๕
๒	เครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจ	ส ๑.๑ ป.๓/๔ ป.๓/๕ ป.๓/๗	การแสดงความเคารพพระรัตนตรัยและ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนายอมให้การดำเนิน ชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ศาสนิกชนทุกคน พึงปฏิบัติตนต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น อย่างเหมาะสม	๔	๘
๓	แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๓/๓	การศึกษาประวัติสาวก ชาดก และ ศาสนิกชนตัวอย่างทำให้ได้ข้อคิดและ คติธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้	๒	๕
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๑ ป.๓/๖ ส ๑.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓	พุทธศาสนิกชนทุกคนพึงปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนา ปฏิบัติตนในศาสน พิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนา และ แสดงตนเป็นพุทธ-มามกะ การสวดมนต์ แผ่เมตตา การมีสติเป็นพื้นฐานของสมาธิ	๔	๘

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	กระบวนการ ประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓	การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน เป็นผลจากการตัดสินใจของ บุคคลและกลุ่มคน โดยวิธีการออกเสียง โดยตรงและตัวแทนออกเสียง นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนต้องมี บทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรม ตามกระบวนการประชาธิปไตย	๔	๘
๖	การดำเนินชีวิต ในครอบครัว และท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓ ป.๓/๔	การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมใน ครอบครัว ท้องถิ่น การดำเนินชีวิตของ ผู้คนในแต่ละวัฒนธรรม ความสำคัญของ วันหยุดราชการ ตลอดจนประวัติและ ผลงานของบุคคลที่ทำประโยชน์ให้กับ ท้องถิ่น และคุณค่าของการทำความดี ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม	๔	๘
๗	สินค้าและบริการ กับการดำรงชีวิต	ส ๓.๑ ป.๓/๑	สินค้าและบริการที่ตอบสนองความ ต้องการของมนุษย์มีอยู่หลายประเภท ซึ่งจะต้องรู้หลัก การเลือกซื้อสินค้า และบริการที่จำเป็นก่อนตัดสินใจ เลือกซื้อสินค้า	๒	๕
๘	การวางแผน การใช้จ่ายเงิน ของตนเอง	ส ๓.๑ ป.๓/๒ ส ๓.๒ ป.๓/๑ ป.๒/๒	ประชาชนทุกคนต้องรู้จักวางแผนการใช้ จ่ายเงินของตน และมีหน้าที่เสียภาษีให้แก่ รัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อรัฐจะได้ นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศ	๔	๘
๙	การผลิตและการ แข่งขันทางการค้า	ส ๓.๑ ป.๓/๓ ส ๓.๒ ป.๓/๓	ทรัพยากรที่เรานำมาใช้ในการผลิตสินค้า และบริการมีอยู่อย่างจำกัด การแข่งขัน ทางการค้ามีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	๓	๖
๑๐	เครื่องมือ ทางภูมิศาสตร์	ส ๕.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒	แผนที่ แผนที่ และรูปถ่ายมีความสำคัญ ในการใช้หาข้อมูลทางภูมิศาสตร์	๓	๖

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ในชุมชน แสดงที่ตั้งของสถานที่สำคัญ ในบริเวณโรงเรียนและชุมชน		
๑๑	ชุมชน ของเรา	ส ๕.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๔ ป.๓/๕	สภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึง ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทาง สังคมของชุมชน มีการพึ่งพาสีงแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในการสนอง ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการประกอบอาชีพ แล้วยังมี ความแตกต่างกันของเมืองและชนบท	๔	๘
๑๒	สิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ส ๕.๒ ป.๓/๓ ป.๓/๖	กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ส่งผลให้เกิด มลพิษ ดังนั้นทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมใน การจัดการสิ่งแวดล้อม	๒	๕
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ดนตรีนำรู้	ศ ๒.๑ ป.๑/๑, ป.๑/๒	- เสียงมีแหล่งกำเนิด มาจากธรรมชาติและสิ่งที่มี มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ทำให้มี ลักษณะเสียงที่แตกต่างกันไป ตามแหล่งกำเนิดเสียง ซึ่งลักษณะเสียงที่เกิดขึ้น จะพัฒนานำไปสู่ การเล่นดนตรี และการขับร้อง เพลง	๓	๑๓
๕	ร้อยเรียงขับขาน	ศ ๒.๑ ป.๑/๓, ป.๑/๔, ป.๑/๕	- การฝึกอ่านบทกลอนหรือ เนื้อเพลงที่ถูกต้องช่วยให้เรียนรู้ เรื่องจังหวะ ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญในการขับร้องเพลง และ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง ทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมีความสุข ในกิจกรรมดนตรีที่ทำ	๑	๕
๖	นาฏศิลป์พื้นฐาน	ศ ๓.๑ ป.๑/๑	- การเลียนแบบการเคลื่อนไหว สิ่งต่าง ๆ และฝึกการใช้ ภาษาท่า เป็นทักษะพื้นฐาน ในการแสดงนาฏศิลป์ และ การละคร	๒	๘
๗	สร้างสรรค์ งานศิลป์	ศ ๑.๑ ป.๑/๓, ป.๑/๕ ศ ๑.๒ ป.๑/๑	- การออกแบบสร้างสรรค์ งานทัศนศิลป์เพื่อใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน จำเป็นต้อง วางแผนการปฏิบัติงาน	๒	๘

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ให้ถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย		
๘	งานศิลป์ ในท้องถิ่น	ศ ๑.๑ ป.๑/๓ ศ ๑.๒ ป.๑/๑	- งานทัศนศิลป์รอบตัว มีลักษณะที่หลากหลาย ล้วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สถานที่สำคัญ ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีประโยชน์และมีคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ เราควร ภาคภูมิใจ รู้จักอนุรักษ์ไว้ และ นำความรู้เกี่ยวกับการสร้างงาน ทัศนศิลป์เหล่านี้มาสืบทอด ต่อไป	๑	๕
๙	ตำนานดนตรี	ศ ๒.๒ ป.๑/๑, ป.๑/๒	- บทเพลงมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันของคนเรา บางเพลงมีคุณค่าทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะ เพลงพื้นเมือง เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของคน ท้องถิ่น เป็นงานดนตรีที่มี คุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้	๑	๕
๑๐	ชื่นชมอย่างไทย	ศ ๓.๑ ป.๑/๒, ป.๑/๓	- การแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์ และมีความสวยงาม ดังนั้นจึงต้องมีหลักในการชม และมีมารยาทในการชม การแสดง	๒	๘

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๑	การละเล่นไทย	ศ ๓.๒ ป.๑/๑, ป.๑/๒	- การละเล่นของเด็กไทย เป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ ในด้านความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และส่งเสริม ให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจ	๑	๕
รวมระหว่างปี				๑๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๒๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	ประวัติและความสำคัญของศาสนา	ส ๑.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๘	ศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน การศึกษาประวัติของศาสนา ศาสดาของแต่ละศาสนา จะทำให้เกิดความเข้าใจศาสนาต่าง ๆ มากขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	๔	๔
๒	หลักธรรมของศาสนา	ส ๑.๑ ป.๔/๔ ป.๔/๗	ศาสนาต่าง ๆ จะมีหลักธรรมคำสอนที่แตกต่างกัน การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์	๓	๓
๓	เชื่อมั่นทำความดี	ส ๑.๑ ป.๔/๓	แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติพระสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง เป็นแนวทางให้เกิดการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ	๔	๔
๔	ศาสนิกชนที่ดี	ส ๑.๑ ป.๔/๖ ส ๑.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	ศาสนิกชนที่ดีต้องประพฤติปฏิบัติตนในศาสนพิธี และพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ตามมรรยาทของศาสนา และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานที่ตนนับถือ	๗	๗
๕	สมาชิกที่ดีของชุมชน	ส ๒.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓ ป.๔/๕	สมาชิกที่ดีของชุมชนย่อมต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามวิถีประชาธิปไตย เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และคำนึงถึงสิทธิพื้นฐาน	๗	๗

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ที่เด็กทุกคนพึงได้รับ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๖	วัฒนธรรมท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๔/๔	วัฒนธรรมเป็นแบบแผนของวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น	๕	๕
๗	กระบวนการประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนมีบทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย ร่วมกันไปเลือกตั้ง เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการปกครอง	๖	๖
๘	การบริโภคสินค้าและบริการ	ส ๓.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นมีหลายประการ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย ตัวสินค้า ซึ่งผู้บริโภคมีสิทธิพื้นฐาน และรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	๗	๗
๙	เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ป.๔/๓	หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีดุลยภาพ	๕	๕
๑๐	เศรษฐกิจชุมชน	ส ๓.๒ ป.๔/๑	ในแต่ละชุมชนย่อมมีอาชีพ สินค้า และบริการต่างๆ ที่ผลิตในชุมชน จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน มีการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน	๕	๕
๑๑	เงินทองของมีค่า	ส ๓.๒ ป.๔/๒	เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่างๆ ในแต่ละประเทศจะมี	๕	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			สกุลเงินที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ		
๑๒	การใช้แผนที่และภาพถ่าย	ส ๕.๑ ป.๔/๑	แผนที่และรูปถ่ายเป็นเครื่องมือที่ใช้แสดงลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และสถานที่สำคัญในจังหวัดของตน	๔	๔
๑๓	จังหวัดของเรา	ส ๕.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	- แผนที่และรูปถ่ายเป็นเครื่องมือที่ใช้แสดงลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตน - ลักษณะทางกายภาพส่งผลให้เกิดแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด	๘	๘
๑๔	สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	ส ๕.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	- ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดและขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของจังหวัดด้วย - การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด - การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด เป็นหน้าที่ของทุกคนในจังหวัด	๘	๘
ระหว่างปี				๗๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๘๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๕๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	ความสำคัญและประวัติพระพุทธรูปศาสนา	ส ๑.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การศึกษาพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาอื่น ย่อมทำให้ได้คุณธรรมอันเป็นแบบอย่าง เป็นแนวทางในการปฏิบัติ	๓	๔
๒	หลักธรรมของศาสนา	ส ๑.๑ ป.๕/๕ ป.๕/๗	การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา หลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ย่อมทำให้สามารถพัฒนาตนและสิ่งแวดล้อมไปในทางที่ถูกต้อง	๗	๗
๓	เรียนรู้แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๕/๓ ป.๕/๔	การศึกษาพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ ประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ย่อมทำให้ได้ข้อคิดจากคุณธรรมอันเป็นแบบอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต	๔	๔
๔	ศาสนิกชนที่ดี	ส ๑.๑ ป.๕/๖ ส ๑.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	ศาสนิกชนที่ดีพึงจัดกิจกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาอย่างเหมาะสม มีมรรยาท สวดมนต์ แผ่เมตตา และมีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ	๖	๖
๕	สิทธิเด็ก	ส ๒.๑ ป.๕/๒	เด็กทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับ การปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม ดังนั้นทุกฝ่าย	๕	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			จึงต้องมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครอง เด็กจากการละเมิดสิทธิ		
๖	พลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย	ส ๒.๑ ป.๕/๑	การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมนั้น ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามสภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ ของตนเองในฐานะพลเมืองดี	๕	๕
๗	วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๕/๓ ป.๕/๔	วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ในสังคมไทย ดังนั้นทุกคนจึงควรมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชน	๗	๗
๘	การปกครอง ส่วนท้องถิ่น	ส ๒.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการ กระจายอำนาจการปกครองส่วนกลาง ไปสู่ท้องถิ่น โดยมีการกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ บทบาทหน้าที่ วิธีการเข้า ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น อย่างชัดเจน มีการดำเนินงานที่ทำให้เกิด ประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้นการปกครอง ส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อท้องถิ่น	๓	๔
๙	การผลิตสินค้า และการบริการ	ส ๓.๑ ป.๕/๑	ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน และ ผู้ประกอบการ และยังมีปัจจัยอื่นที่เป็น ตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ ซึ่งส่งผลให้การผลิตสินค้าและบริการ ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน	๖	๖
๑๐	ธนาคาร และการกู้ยืมเงิน	ส ๓.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒	ธนาคาร เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รับฝากเงิน และให้กู้ยืมเงิน ซึ่งการกู้ยืมเงินมีทั้งผลดี และผลเสีย	๔	๔

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๑	เศรษฐกิจพอเพียง และสหกรณ์	ส ๓.๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการสำคัญให้ประชาชนดำเนินชีวิตอยู่บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นแนวทางสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน สอดคล้องกับหลักการสำคัญของสหกรณ์ จึงควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการสำคัญของสหกรณ์ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์	๘	๘
๑๒	เรียนรู้ลักษณะ ทางกายภาพของ ภูมิภาคด้วยแผนที่ และรูปถ่าย	ส ๕.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การรู้ตำแหน่ง ระยะ ทิศทางของภูมิภาค ลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาค ต่างๆ ของแผนที่ประเทศไทย ย่อมทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคม ในภูมิภาคของตนเอง	๑๐	๑๐
๑๓	สิ่งแวดล้อมกับ ลักษณะการ ดำเนินชีวิตใน ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	ส ๕.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นฐานของประชากรในแต่ละภูมิภาค ซึ่งก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ปัจจุบันมีผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมจึงควรร่วมมือกันเสนอแนวคิดในการรักษา สภาพแวดล้อมในภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลดีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์	๑๐	๑๐
ระหว่างปี				๗๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๘๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๖๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒	พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลักในการพัฒนาชาติ การศึกษาพุทธประวัติทำให้ทราบถึงความเป็นมาของศาสนาของศาสนาประจำชาติ และได้ข้อคิดและแบบอย่างที่ดีสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ภายในชาติ	๔	๔
๒	หลักธรรมนำความสุข	ส ๑.๑ ป.๖/๔ ป.๖/๗ ป.๖/๘	พระรัตนตรัยมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ทุกคนจึงควรแสดงความเคารพพระรัตนตรัยอย่างเหมาะสม และปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติและมีความสุข รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาอบายมุข ปัญหาสิ่งเสพติด เช่นเดียวกับพุทธศาสนสุภาษิตที่มีคติเตือนใจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขได้เช่นเดียวกัน และเนื่องจากประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาแตกต่างกัน หลายศาสนา ดังนั้นทุกคนจึงควรให้ความเคารพหลักธรรมของศาสนาอื่น	๙	๙

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			อย่างเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข		
๙๓	เรียนรู้สิ่งที่ดี	ส ๑.๑ ป.๖/๓ ป.๖/๕ ป.๖/๖	พุทธศาสนิกชนทุกคนควรนำคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก ชาตคศาสนิกชนตัวอย่างไปประยุกต์ปฏิบัติและพัฒนาจิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา	๔	๔
๔	ศาสนพิธีน่ารู้	ส ๑.๑ ป.๖/๙ ส ๑.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	ศาสนพิธีและพิธีกรรมของศาสนาต่าง ๆ มีลักษณะสำคัญและหลักการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ศาสนิกชนจึงพึงปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เมื่อต้องเข้าร่วมพิธีอย่างมีมรรยาท ชาวพุทธควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และเข้าร่วมในศาสนาพิธีและพิธีกรรมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาในโอกาสที่เหมาะสมและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	๘	๘
๕	กฎหมายในชีวิตประจำวัน	ส ๒.๑ ป.๖/๑	กฎหมายเป็นข้อบังคับให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของกฎหมาย จรรยา กฎหมายยาเสพติดให้โทษ กฎหมายทะเบียนราษฎร เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ. ย่อมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อย	๔	๔
๖	วิถีประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลต่างก็มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารส่วนท้องถิ่น ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม	๕	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ประชาชนไทยในท้องถิ่นและประเทศ ใช้สิทธิเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง การปกครอง ระบอบประชาธิปไตย		
๗	รู้เท่าทัน ข้อมูล ข่าวสาร และเหตุการณ์	ส ๒.๑ ป.๖/๕	แหล่งข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงต้องรู้จักหลักการเลือกรับ ข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างถูกต้องเหมาะสมจึงจะเกิด ประโยชน์อย่างแท้จริง	๓	๓
๘	วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง	ส ๒.๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนิน ชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมในแต่ละ ท้องถิ่น มีความแตกต่างกันและมี การเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงควรธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม และแสดงออกถึงมรดกไทยได้อย่าง เหมาะสม	๕	๖
๙	ผู้ผลิต และผู้บริโภคที่ดี	ส ๓.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	ผู้ผลิตที่มีคุณภาพย่อมต้องมีความ รับผิดชอบและใช้ทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อทางผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ส่วนผู้บริโภคที่ดีต้องรู้เท่าทัน รัฐบาล ของตนเองและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และยั่งยืน	๖	๖
๑๐	ความสัมพันธ์ ทาง เศรษฐกิจ	ส ๓.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒	หน่วยเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในระดับหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ หน่วยรัฐบาล นอกจากนี้ ผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาลยังมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการรวมกลุ่ม	๑๐	๑๐

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น		
๑๑	เรียนรู้ ภูมิศาสตร์ไทย	ส ๕.๑ ป.๖/๒ ส ๕.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒	แผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ และภาพจากดาวเทียม ใช้แสดงข้อมูลลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย และขณะเดียวกันกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของประเทศไทยด้วย การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมีทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและจากกิจกรรมของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	๑๑	๑๑
๑๒	ภัยพิบัติ ในประเทศไทย	ส ๕.๑ ป.๖/๒	ลักษณะทางกายภาพของไทยในภูมิภาคต่างๆ ส่งผลให้เกิดลักษณะภัยพิบัติที่แตกต่างกัน และการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติจะช่วยให้เราอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน	๕	๖
๑๓	มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม	ส ๕.๒ ป.๖/๓	แนวทางการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในประเทศไทยแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพและการดำเนินชีวิตสภาพแวดล้อมในภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลดีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์	๔	๔
ระหว่างปี				๗๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๘๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การใช้ปฏิทิน ในชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒	การใช้ปฏิทินในชีวิตประจำวันนั้น สามารถ บอกวัน เดือน ปี การนับช่วงเวลาและ เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	๙	๑๘
๒	ความเป็นมา ของตนเอง	ส ๔.๑ ป.๑/๓	การบอกประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัวสามารถทำได้โดยการ สอบถามจากผู้เกี่ยวข้อง	๖	๑๒
๓	ชีวิตและ การเปลี่ยนแปลง	ส ๔.๒ ป.๑/๑	ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมีสาเหตุมาจากความ เปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตตามกาลเวลา	๖	๑๒
๔	เหตุการณ์ในอดีตที่มี ผลกับปัจจุบัน	ส ๔.๒ ป.๑/๒	เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในครอบครัว ในอดีตย่อมมีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	๔	๑๐
๕	สัญลักษณ์ของชาติ ไทย	ส ๔.๓ ป.๑/๑	สัญลักษณ์ของชาติไทย เป็นเครื่องหมาย สำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทย ที่คนไทยทุกคนควรภาคภูมิใจและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์	๙	๑๘
๖	วัฒนธรรม ที่ภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป.๑/๒ ป.๑/๓	ในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสถานที่สำคัญที่เป็น สัญลักษณ์ที่คนในท้องถิ่นรัก ห่วงแหน และ ภาคภูมิใจ ดังนั้นเราทุกคนจึงควรร่วมมือกัน รักษาสิ่งดีงามของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	คำบอกช่วงเวลา และปฏิทิน	ส ๔.๑ ป.๒/๑	คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน อนาคต และวันสำคัญที่ปรากฏในปฏิทิน ทำให้ สามารถระบุเวลา และลำดับของเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้น	๖	๑๔
๒	เรื่องราวของตนเอง และครอบครัว	ส ๔.๑ ป.๒/๒	การสืบค้นเรื่องราวของตนเองและครอบครัว จะต้องใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่อง ยืนยันและใช้เส้นเวลาลำดับเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง	๕	๑๒
๓	วิถีชีวิตของคน ในชุมชนจากอดีต ถึงปัจจุบัน	ส ๔.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน ของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน จะทำให้สามารถ อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มี ต่อการดำเนินของคนในชุมชน	๙	๑๘
๔	บุคคลสำคัญ ในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป.๒/๑	บุคคลที่ทำให้คุณประโยชน์ต่อท้องถิ่นและ ประเทศชาติ สมควรได้รับการยกย่อง และควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดี	๘	๑๖
๕	วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย	ส ๔.๓ ป.๒/๒	การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหน้าที่ของทุกคน ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับ สังคมไทยสืบต่อไป	๑๐	๒๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ศักราชใน ชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๓/๑	การเทียบศักราชตามปฏิทินที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ลำดับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้อง	๔	๙
๒	เรื่องราวสำคัญใน โรงเรียนและชุมชน	ส ๔.๑ ป.๓/๒	การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากหลักฐาน และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบ ขั้นตอน ช่วยให้สามารถลำดับเหตุการณ์ สำคัญที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชนได้ สอดคล้องกับความ เป็นจริง	๕	๑๐
๓	การตั้งถิ่นฐาน	ส ๔.๒ ป.๓/๑	ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของ ชุมชนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	๙	๑๘
๔	วัฒนธรรมในชุมชน	ส ๔.๒ ป.๓/๒ ป.๓/๓	ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นวิถีการดำเนินชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนที่เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และสังคมของแต่ละชุมชน	๔	๙
๕	พระมหากษัตริย์ ผู้สถาปนา อาณาจักร ไทย	ส ๔.๓ ป.๓/๑	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด ฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นพระมหากษัตริย์ที่ ได้กอบกู้แผ่นดิน และสร้างสรรค์ความเจริญ มั่นคง จนทำให้มีชาติไทยจนถึงปัจจุบัน	๘	๑๖
๖	พ่อแม่ของแผ่นดิน	ส ๔.๓ ป.๓/๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย เดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	๓	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นศูนย์รวมใจของ คนไทย ได้ทรงทำคุณประโยชน์ต่อสังคมไทย และประเทศชาติหลายประการ เพื่อ ประเทศชาติมั่นคงและคนไทย อยู่เย็นเป็นสุข ที่คนไทยทุกคนควรภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์		
๗	วีรกรรมของ บรรพบุรุษไทย	ส ๔.๓ ป.๓/๓	ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้าน บางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นบรรพบุรุษของไทย ที่ได้ปกป้องประเทศชาติให้เป็นเอกราช และสร้างความมั่นคงของชาติไทย วีรกรรม ของบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างที่ดีในการ ปฏิบัติตาม	๕	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ช่วงเวลา และยุค สมัยทางประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๑	การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ทำให้เข้าใจช่วงเวลาของ เหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ	๔	๙
๒	ยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๒	การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุค ประวัติศาสตร์นั้น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ ตรงกัน ต่อการศึกษาประวัติของมนุษยชาติ	๔	๙
๓	การศึกษา ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	ส ๔.๑ ป.๔/๓	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของ ท้องถิ่นนั้น มีทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชั้นต้นและชั้นรอง	๖	๑๒
๔	การตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีวิต ของมนุษย์ ในดินแดนไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๑	การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ ในบริเวณต่าง ๆ ในดินแดนไทยนั้นขึ้นอยู่กับ ปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยมีหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งยืนยัน	๔	๙
๕	พัฒนาการของมนุษย์ สมัยประวัติศาสตร์ ในดินแดนไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๒	หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้นและ ชั้นรองที่พบในท้องถิ่น ทำให้ได้ข้อมูลที่แสดง ถึงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย	๕	๑๐
๖	พัฒนาการของสมัย สุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๑	อาณาจักรสุโขทัยมีพัฒนาการทั้งด้าน การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำสำคัญใน การพัฒนา	๕	๑๐
๗	บุคคลสำคัญสมัย สุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๒	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง มหาราช และพระมหาธรรมราชาที่ ๑ เป็นบุคคลสำคัญที่พัฒนาอาณาจักรสุโขทัย	๔	๙

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอยู่เย็นเป็นสุข ที่คนไทยทุกคนควรภาคภูมิใจและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์		
๘	ภูมิปัญญาสมัย สุขุขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๓	ภูมิปัญญาสมัยสุขุขทัยเป็นสิ่งที่มีความค่าทำให้ เกิดความภาคภูมิใจและควรค่าแก่การ อนุรักษ์	๖	๑๒
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๕๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การศึกษาค้นคว้า ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	ส ๕.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรค้นคว้า และรวบรวมหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ให้หลากหลายและครบถ้วนมากที่สุด เพื่อให้ตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ได้ อย่างมีเหตุผล	๔	๙
๒	ความจริงและ ข้อเท็จจริง	ส ๕.๑ ป.๕/๓	ความจริงและข้อเท็จจริงวิเคราะห์ได้จาก แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์	๔	๙
๓	อิทธิพลของอารย ธรรมอินเดียและจีน	ส ๕.๒ ป.๕/๑	อารยธรรมของอินเดียและจีนมีอิทธิพล ต่อสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๗	๑๔
๔	อิทธิพลของ วัฒนธรรมต่างชาติ ที่มีต่อสังคมไทย	ส ๕.๒ ป.๕/๒	วัฒนธรรมต่างชาติมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนิน ชีวิตของคนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน	๔	๙
๕	อยุธยาเมืองเก่า	ส ๕.๓ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	อยุธยาเป็นอาณาจักรที่มีความมั่นคงและ เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครอง เนื่องจากมีปัจจัยที่เหมาะสม นอกจากนั้น บรรพบุรุษไทยในสมัยอยุธยา มีประวัติและ ผลงานที่สร้างความภาคภูมิใจแก่คนรุ่นหลัง	๙	๑๘
๖	พัฒนาการสมัยธนบุรี	ส ๕.๓ ป.๕/๑ ป.๕/๓	อาณาจักรธนบุรี เป็นยุคแห่งการกอบกู้ เอกราช และบูรณะฟื้นฟูบ้านเมือง ในทุก ๆ ด้าน โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ผู้นำสำคัญในการพัฒนาและสร้างความ มั่นคงแก่บ้านเมือง	๔	๙

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๗	ภูมิปัญญาไทย	ส ๔.๓ ป.๕/๔	บรรพบุรุษของไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาอันเป็นประโยชน์ เป็นที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การ อนุรักษ์ไว้	๖	๑๒
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การศึกษา ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒	การศึกษาประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์ในการค้นคว้าข้อมูลจาก หลักฐานที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ	๗	๑๔
๒	ประเทศเพื่อนบ้าน	ส ๔.๒ ป.๖/๒	ประเทศเพื่อนบ้านมีความแตกต่าง และความคล้ายคลึงกันในด้านการเมืองการ ปกครอง เศรษฐกิจ และสภาพสังคม รวมทั้ง ทำเลที่ตั้ง และอาณาเขตติดต่อ	๙	๑๘
๓	ความร่วมมือใน ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	ส ๔.๑ ป.๖/๒	ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างก็มีความเป็นมาและมีการรวมกลุ่มจัดตั้ง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้หรืออาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ร่วมกันหลายด้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	๔	๑๐
๔	พัฒนาการ สมัยรัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๑ ป.๖/๒	พัฒนาการสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงเวลา ที่ประเทศไทยนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง ที่ช่วยส่งเสริมและ ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและ การปกครองของไทยมาจนถึงปัจจุบัน	๘	๑๖
๕	บุคคลสำคัญ สมัยรัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๓	การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงานของ บุคคลสำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อนำ แบบอย่างไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และ เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของเรา	๕	๑๑
๖	ภูมิปัญญาสมัย รัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๔	ศิลปกรรม วรรณกรรม เป็นภูมิปัญญาไทย สมัยรัตนโกสินทร์ที่สืบทอดมาจากอดีต	๕	๑๑

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย คนรุ่นปัจจุบันควรภาคภูมิใจในความรุ่งเรือง และช่วยกันสืบทอดโดยมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้นำสำคัญในการพัฒนา		
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๑๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	ลักษณะที่ดีของคนไทยสามารถแสดงออก ได้หลายรูปแบบ ซึ่งการปฏิบัติตนเป็นผู้มี มารยาทไทย การแสดงความกตัญญูทเวท ต่อบุคคลในครอบครัว และการเห็น ความสำคัญของภาษาไทยก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ที่คนไทยทุกคนควรปฏิบัติ	๙	๑๘
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นการ แสดงออกถึงความรัก ความภักดี และความ กตัญญูทเวท การปฏิบัติตนตามพระบรม ราโชวาท และหลักการทรงงานของในหลวง เป็นหลักการที่ดีที่เราทุกคนควรนำมาปรับใช้ ในการดำเนินชีวิต รวมถึงการปฏิบัติตนเป็น ผู้มีวินัยในตนเอง	๙	๑๘
๓	พลเมืองดี	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การเป็นสมาชิกของครอบครัวและห้องเรียน จะต้องปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา และ บทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี เพื่อให้อยู่ ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้อย่างมี ความสุข รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง	๘	๑๗
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐	คนเรามีความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด การยอมรับในความเหมือนและความแตกต่าง	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			ของตนเองและผู้อื่น จะทำให้เราสามารถอยู่ ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่าง ปราศจาก ความขัดแย้งได้อย่างมีความสุข		
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	วินัยเป็นระเบียบในการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ แล้วจะนำไปสู่ความสำเร็จ เราจึงต้องฝึกให้ ตนเองเป็นผู้มีวินัย เพื่อให้ทำสิ่งต่าง ๆ สำเร็จตามเป้าหมาย	๕	๑๒
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๒๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	การใช้ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน มีกิริยาที่สุภาพอ่อนน้อมมีความกตัญญูกตเวที รวมถึงการแต่งกายด้วยผ้าไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคนไทยที่แสดงถึงความเป็นผู้มีมารยาทไทย ดังนั้นเราในฐานะคนไทยคนหนึ่ง จึงควรช่วยกันสืบทอดลักษณะที่ดีเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป รวมถึงปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๙	๑๘
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	คนไทยยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังนั้นควรแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการเคารพเทิดทูน รวมถึงปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ	๙	๑๘
๓	พลเมืองดี	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน จะต้องปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติด้วยความตั้งใจ ซึ่งแสดงถึงความมีวินัยในตนเอง ทำให้อยู่ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข	๘	๑๗
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐	คนเรามีความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด การยอมรับในความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น จะทำให้เราสามารถอยู่	๘	๑๗

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่าง ปราศจาก ความขัดแย้งได้อย่างมีความสุข		
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองเกี่ยวกับการ การมีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และ ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญที่คนไทย ทุกคนควรมี เพื่อความเป็นระเบียบ ในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขในสังคม	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๓๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	การต้อนรับผู้มาเยือนอย่างมีมารยาท ปฏิบัติตนถูกต้องตามกาลเทศะ และแสดงความกตัญญูต่อบุคคลในชุมชนเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีวินัยในตนเอง รวมถึงการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะคนไทย จึงควรสืบทอดวัฒนธรรมอันดีเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป	๘	๑๗
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	ประชาชนชาวไทยทุกคนพึงแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๙	๑๘
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียนและโรงเรียน เกี่ยวกับการใช้และดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ และสถานที่ของส่วนรวม การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องเรียนและโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้สิทธิ หน้าที่ การใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องเรียนและโรงเรียน และการมีวินัยในตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย	๙	๑๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐	ในแต่ละสังคมย่อมมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันระหว่างบุคคล ในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด สถานะของบุคคล จึงต้องรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เมื่อมีความขัดแย้งกันในชุมชนก็ต้องร่วมมือกันเสนอวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี และมีวินัยในตนเอง	๘	๑๗
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	ความมีวินัยในตนเองย่อมประพฤตินเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรอดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีของคนไทย	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๔๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	การเห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อผู้ทำประโยชน์ในสังคม มีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และการมีวินัยในตนเองนั้นเป็นส่วนสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นไทย	๙	๑๘
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	การเป็นพลเมืองดีต้องมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ใช้สินค้าไทย รวมถึงร่วมดูแลรักษาสมบัติของชาติ ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีตามหลักคำสอนทางศาสนา มีการปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาท หลักการทรงงานใช้ชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองด้วย	๙	๑๘
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การมีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ของห้องเรียน การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัว และห้องเรียน เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตนตาม เพื่อให้ครอบครัวและห้องเรียนน่าอยู่ และเกิดความสงบสุข รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๘	๑๗
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙	ห้องถิ่นแต่ละห้องถิ่นจะอยู่อย่างสันติได้ สมาชิกในห้องถิ่นจะต้องยอมรับการอยู่	๘	๑๗

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
		ข้อ ๑๐	ร่วมกับผู้อื่น ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ปฏิบัติ ตนเป็นผู้มีวินัย ยอมรับผลที่เกิดจากการ กระทำของตนเอง เข้าใจปัญหาความขัดแย้ง ในท้องถิ่นและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี ซึ่งจะทำให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ ในท้องถิ่นนั้น		
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	การอยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนต้องรู้จักหน้าที่ ของตนเอง มีวินัย เคารพกฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม โดยปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันให้เป็น นิสัย หากทุกคนในสังคมร่วมมือร่วมใจกัน ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย สังคมของเรา ก็จะเป็นระเบียบเรียบร้อยช่วยลดปัญหา สังคมและเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๕๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทในการสนทนา การปฏิบัติตนตามกาลเทศะ การต้อนรับ ผู้มาเยือนอย่างมีมารยาท การรู้คุณค่า การใช้อย่างประหยัดคุ้มค่า และการบำรุงรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เป็นการแสดงออกถึงความเป็น ไทย และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย	๙	๑๘
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	การแสดงออกซึ่งความรักชาติ ยึดมั่นใน ศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองเป็นสิ่งที่ คนไทยทุกคนควรยึดถือปฏิบัติและแสดงออก อย่างถูกต้อง เหมาะสม แสดงถึงลักษณะ สำคัญของความเป็นไทย	๘	๑๗
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การมีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน ปฏิบัติตนตามบทบาท หน้าที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการ ตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและ โรงเรียน และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง จัดได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนเป็นสมาชิก ที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่ง ของการเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย	๙	๑๘
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐	สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นย่อมมีความ หลากหลายในเรื่อง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกคนจะต้องรู้จักการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน	๘	๑๗

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			ด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยา และวาจาดูหมิ่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งจะต้อง ร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดย สันติวิธีซึ่งจะนำไปสู่ความปรองดอง สมานฉันท์ สังคมมีความสุข		
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	ผู้มีวินัยในตนเองย่อมประพฤติตน เป็นผู้ที่มี ความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับ ผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ซึ่งเป็น คุณลักษณะที่ดีของคนไทย	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๖๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๐	คนไทยทุกคนพึงปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย มีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย มีส่วนร่วมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังต้องเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นไทย	๙	๑๘
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ข้อ ๔ ข้อ ๕ ข้อ ๑๐	ชาวไทยทุกคนพึงแสดงออกและแนะนำผู้อื่นให้มีความรักชาติด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชาติ ยึดมั่นในศาสนา ด้วยการเป็นศาสนิกชนที่ดี เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปฏิบัติตามพระราชาจริยวัตรและพระจริยวัตร พระบรมราชาโฆวาท หลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๙	๑๘
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐	การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบในห้องเรียน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียน และโรงเรียน ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย	๘	๑๗
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐	ประเทศไทยมีลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา	๘	๑๗

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชม.)	น้ำหนัก คะแนน
			สิ่งแวดล้อม สมาชิกในสังคม จึงต้องยอมรับ ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม และ อยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน และเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้อง ร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยสันติวิธี และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง		
๕	ความมีวินัยในตนเอง	ข้อ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองเกี่ยวกับ เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ย่อมส่งผลดีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติ	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวทิต

ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑) กตัญญู รู้คุณท่าน
๒) กตเวทิต ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทิตว่าโดยขอบเขต แยกได้ เป็น ๒ ระดับ คือ

๒.๑ กตัญญูกตเวทิตต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว

๒.๒ กตัญญูกตเวทิตต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม

กตัญญูกตเวทิตต่ออาจารย์ / โรงเรียน

ในฐานะที่เป็นศิษย์ พึงแสดงความเคารพนับถืออาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้

๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุง รับผิดชอบ ปรึกษา ซักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. พึ่งด้วยดี พึ่งเป็น รู้จักพึ่ง ให้เกิดปัญญา ๔. ประนินบัติ ช่วยบริการ ๕. เรียนศิลปวิทยา โดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม

การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วย ความตั้งใจหรือจงใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในตกลงไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยู่บ่อน้ำที่ตนขุดไว้ยู่ในที่ซึ่งคน จะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พ้นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว”

กรรม ๒

กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑) อกุศลกรรม กรรมที่เป็น อกุศล กรรมชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒) กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจาก กุศลมูล

กรรม ๓

กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๑) กายกรรม การกระทำทางกาย ๒) วาจากรรม การกระทำทางวาจา ๓) มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒

กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑) ทิฏฐิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒) อุปัชฌายเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓) อปรายปริเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ๔) อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕) ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ๖) อุปัตถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม ๗) อุปปีฬกกรรม กรรมบีบคั้น คือเข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนกกรรม และอุปัตถัมภกกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า ๘) อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปทีเดียว

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๙) ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐) พหุกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา ๑๑) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒) กัตตตากรม หรือ กัตตตาวาปนกรรม กรรมสีกว่าทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล

กรรมฐาน

ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ ๑) สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ ๒) วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา

กุศลจิรัฏฐธรรม ๔

ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน ๑) ัญญุคเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒) ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓) ปริมิตปานโกชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔) อธิปัจจสีลวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน

กุศล

บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี

กุศลกรรม

กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล

กุศลกรรมบถ ๑๐

ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่าง ได้แก่

- ก. กายกรรม ๓ (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓. กามะสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉิดในกาม
- ข. วชิกรรม ๔ (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณายวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสหาย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ (ทางใจ) ๘. อนภิชฌา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม

กุศลมูล

รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา)

กุศลวิตก

ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน

โกศล ๓

ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. आयโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ ครอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม ครอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. ออุปายโกศล คือ ความฉลาดในอุปาย ครอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกันความเสื่อมและในการสร้างความสำเร็จ

ชั้นร์

กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูปชั้นร์ คือ กองรูป เวทนาชั้นร์ คือ กองเวทนา สัญญาชั้นร์ คือ กองสัญญา สังขารชั้นร์ คือ กองสังขาร วิญญูณชั้นร์ คือ กองวิญญูณ เรียกรวมว่า เบญจชั้นร์

การวธรรม ๖

ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วย ความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ธัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. สิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทคารวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถารคารวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร

คิหิสุข (กามโกคิสุข ๔)

สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤดีไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ)

ฃรราวาสธรรม ๔

ธรรมสำหรับฃรราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว

จิต

ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดยชาติเป็นอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘

เจตสิก

ธรรมที่ประกอบกับจิต อาการหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕

ฉันทะ

๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสิมารวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้

ฃมาน

การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่นแน่ว มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฃมาน ๒. อรูปฃมาน

ฃมานสมบัติ

การบรรลุฃมาน การเข้าฃมาน

ดรุณธรรม

ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นจุดประทุษย์อันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิตและกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานุมัติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตตะ คือ ตั้งเรียนรู้อให้จริง เล่าเรียนคั่นคว่าให้รู้

เชี่ยวชาญใฝ่สดับเหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัตติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม ๖. อลีนตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้ เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

ตัมหา (๑)

ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา มี ๓ คือ ๑. กามตัมหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัมหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓. วิภวตัมหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากรพันดับสูญไปเสีย

ตัมหา (๒)

ธิดามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทธเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดีกับปราคา)

ไตรลักษณ์

ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)

ไตรสิกขา

สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

ทศพิธราชธรรม

๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชชวะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เภาคีเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกธะความไม่กริ้วโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม

ทิฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม

๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา

ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อน
เป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้

ทุกข์ ๑

สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย
เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่
ทุกข์เวทนา

ทุกรกิริยา

กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อ
บรรลุธรรมวิเศษ ด้วยวิธีทรมาณตนต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจ
ออก) และอดอาหาร เป็นต้น

ทุจจริต ๓

ความประพฤติไม่ดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจจริต ประพฤติชั่วทางกาย
๒. วจิตุจจริต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจจริต ประพฤติชั่วทางใจ

เทวทูต ๔

ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมตาของชีวิต มีให้
ความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียก
รวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิमित ๔ ไม่ได้เรียก
เทวทูต

ธาตุ ๔

สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาวะ
ที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาวะที่เอิบ
อาบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญ
ว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม

นาม

ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่มรูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมา
เป็นอารมณ์ของจิตได้

นियาม ๕

กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ
๑. อุตุนियาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ
อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พินินियาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์

มีพันธกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย

นิเวศน์ ๕

สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อุกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

นิโรธ

ความดับทุกข์ คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน

บารมี

คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา

บุญกิริยาวัตร ๓

ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ

บุญกิริยาวัตร ๑๐

ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปจายนมัย คือ ทบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวย รับผิดชอบ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานุโมทนา มัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ธรรมสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ธรรมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐชุกกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา

บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน

เหมือนแสงเงินแสงทองฉนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุญนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่
 ๑. กัลป์ยามมิตตตา ความมีกัลยามมิตต ๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบ
 ในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา
 สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะ
 ฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ
 ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปป
 มาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา
 เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการทำชีวิตที่ดี
 งานให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะ
 เอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เบญจธรรม

ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับ
 ข้อ ดังนี้ ๑. เมตตากฎรณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ

เบญจศีล

ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา

ปฐมเทศนา

เทศนาครั้งแรก หมายถึง ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจ
 วัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

ปฏิจจสมุปบาท

สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัย
 ปัจจัยต่อเนื่องกันมา

ปรียัติ

พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย

ปธาน ๔

ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาป
 อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนา
 ปธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนุรักษนาปธาน คือ เพียรรักษากุศล
 ธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มพูนบุญ

ปัญญาธรรม ๓

กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้เกิดปรุงแต่งยึดถือผิดพลาด ทำให้เขาห่างออกไป จากความเป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ประนเปรอตน ความอยากได้อะไร) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยงมงายหรือโดยอาการเข็ดขู่ว่าอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่น เท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้าง เดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบคั้นผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือ ความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่ เท่าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่)

ปฏิเวธ

เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ รู้ทะลุปรุโปร่ง ลุ่่วงด้วยการปฏิบัติ

ปฏิเวธสัทธรรม

สัทธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่า เรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภวานามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ)

ปัญญาวุฒิธรรม

ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

๑. สัมปยุตสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียน หาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. อัมมานุอัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์ กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและตริตระองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของ สิ่งนั้น ๆ

ปาปณิกธรรม ๓

หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทูน เก็งกำไร แม่นยำ ๒. วิฐุโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความ เคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมา ลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ)

ผัสสะ หรือ สัมผัส

การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และ วิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ฆานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ฆานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ)

ผู้วิเศษ

หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยาการ

พระธรรม

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ

พระอนุพุทธะ

ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน

พระปัจเจกพุทธะ

พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น

พระพุทธคุณ ๙

คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ ๑. อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทธโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชาจรรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรรยา ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบวชที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานิ เป็นครูผู้สอนเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์

พระพุทธเจ้า

ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชน ให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

พระภิกษุ

ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้ มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส คุปริชัถ ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวก รูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ

พระรัตนตรัย

รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า)

พระสงฆ์

หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

พระอนุพุทธะ

หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย

พระอริยบุคคล

หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุนิพพานวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโสดาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

- พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลคู่ ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑

พราหมณ์

หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวชและเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม

พละ ๔

กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยะพละ กำลังคือความเพียร ๓. อดวิชัยพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี

พละ ๕ พละ

กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวก โภธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

พุทธกิจ ๕

พระพุทธรองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตณฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ธมฺมเทศนํ ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาจากบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโอรุอาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อชฺฌมฺรตฺเต เทวปณฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวก เทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ ตอนเช้ามีต จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลก ว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้

พุทธคุณ

คุณของพระพุทธรเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา)

ภพ

โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังแสวงกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน

ภavana ๔

การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภavana ๒. สีสภavana ๓. จิตตภavana ๔. ปัญญาภavana

ภุมิ ๓๑

๑. พื้นเพ พื้น ชั้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภุมิ ได้แก่ อบายภุมิ ๔ (ภุมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิริยะ (นรก) - ตีรัจฉานโยนิ (กำเนิดตีรัจฉาน) - ปิตติวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภุมิ ๗ (กามาวจรภุมิที่เป็นสุคติ ภุมิที่เป็นสุคติ ซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) - จาตุมหหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจาก

ความทุกข์) - ดุสิต (แดนแห่งผู้เฝ้าด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต) - ปรนิมมิตวสวัตดี (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นเนรมิตให้)

โกคอาทียะ ๕

ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโกคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโกคทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อติญาติ ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวตพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ

มงคล

สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ

มิจฉาณิชา ๕

การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถวณิชา ค้าอาวุธ ๒. สัตถวณิชา ค้ามนุษย์ ๓. มังสวณิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวณิชา ค้าขายน้ำเมา ๕. วิสวณิชา ค้าขายยาพิษ

มรรคมืองค์ ๘

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

มิจฉัตตะ ๑๐

ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลักกุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีทุจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด ได้แก่ กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปักใจแน่วแน่มิยอมคลายเป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ และ

ความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาน (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความชั่วและในการพิจารณาทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้หรือไม่แล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีใช้วิมุตติ)

มิตรปฏิรูป

คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปกอลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์

๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง

๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา

๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ คือ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

มิตรน้ำใจ

๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑

สิ่งที่จะต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งปรากฏแก่ตา ข้อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง

วิถุฎะ ๓ หรือ ไตรวิถุฎ์

การวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป

วาสนา

อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะมีอาการ

กายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินตัวมึนตึ๋ม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอัปยากฤต คือ เป็นกลาง ๆ ไม่มีไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลกับอัปยากฤตนั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรจะละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ละได้ แต่ส่วนหลังพระพุทธเจ้าเท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวที่ว่า พระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ

วิตก

ความตรึก ตรี กายยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓

วิบัติ ๔

ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุดสั้น ๆ ว่าส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุประวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัย พิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว ปีบคั้นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝักใฝ่ในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น

วิปัสสนาญาณ ๙

ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจ สภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. ภังคานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็ คำนึงเด่นชัด ในส่วนดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภัยตูปัญฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏเป็นของน่ากลัว ๔. อาทีนวานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน ติดใจ ๖. มุญจิจุกัมยตาญาณ คือ ญาณอันคำนึงด้วยใคร่พ้นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย ปรารถนาที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ

ญาณอันค้ำนึ่งพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดเปลื้องออกไป
 ๘. สังขารูปกษณญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไม่ยินดียิน
 ร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การ
 หยั่งรู้อริยสัจ แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคลต่อไป

วิมุตติ ๕

ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกขัมภณวิมุตติ ดับโดยข่ม
 ไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ
 ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัยโลกุต
 ตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น

โลกบาลธรรม

ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม
 และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ
 ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และ
 ผลของกรรมชั่ว

ฤๅษี

หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ชีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท

สติปัญญา ๔

ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่ง
 นั้น ๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็น
 แต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ
 กำหนดลมหายใจ ๑ อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำ
 ความเคลื่อนไหวทุกอย่าง ๑) ปฏิกุลมณสิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุม
 เข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็น
 แต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี
 ทั้งที่เป็นสามิสและเป็นนิรามิสตามที่เป็นไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็น
 แต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มี

โทษะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. รัจฉานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรมดา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวศน์ ๕ ชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ

สมณะ

หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นพระอริยบุคคล

สมบัติ ๔

คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้น คือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุประสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาท่าทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหาะเหย หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ

สมาบัติ

ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมาบัติมีหลายอย่าง เช่น ฉานสมาบัติ ผลสมาบัติ อนุปัพพวิหารสมาบัติ

สติ

ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่จำและคำพูดแม่นยำได้

สังฆคุณ ๙

คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำชู คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่อุบัติคุณที่ยอดเยี่ยมของโลก

สังเวชนียสถาน

สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยานลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรุมมินเด (Lumbini หรือ Rummidei) ๒. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ควางโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวนททยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara)

สันโดษ

ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ่านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร

สันโดษ ๓

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่ว่าพอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่พออันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น

ศีลธรรม ๓

ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติศีลธรรม (ศีลธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)
๒. ปฏิบัติศีลธรรม (ศีลธรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)
๓. ปฏิเวธศีลธรรม (ศีลธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน)

สัปปริสธรรม ๗

ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี

๑. ัมมัญญา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง
๒. อตถัญญา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย
๓. อตตัญญา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น
๔. มัตตัญญา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี
๕. กาลัญญา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม
๖. ปริสัญญา คือ ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม
๗. ปุคคลัญญา หรือ ปุคคลปโรปรัญญา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล

สัมปชัญญะ

ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนัก ความรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ได้ มักมากู้กับสติ

สาราณียธรรม ๖

ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม”

๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. เมตตาวาจากรรม มีเมตตาวาจากรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๓. เมตตา มโนกรรม มีเมตตา มโนกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๔. สาธารณโภคี แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวง แหวน ไข่มุกเดียว
๕. สีลสามัญญา ตา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา
๖. ทิฐิสามัญญา ตา มีความเห็นชอบดีงาม เช่นเดียวกับหมู่คณะ

สุข ๒

ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงอามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นiramิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ

ศรัทธา

ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม

ศรัทธา ๔

ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรืออนอนคอยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มี

กรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้

สังเคราะห์

การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล

สังคหวัตถุ ๔

เรื่องสังเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสังเคราะห์ คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ ๓. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น

สัมมัตตะ

ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบได้แก่ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐

สุจริต ๓

ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบทางกาย ๒. วจีสุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕) หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว

อกุศลกรรมบถ ๑๐

ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ ๓. กามเมสุมิจฉาจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา วาจาส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปะ พูดเพ้อเจ้อ ๘. อภิขณา พง์เล็งอยากได้ของเขา ๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

อกุศลมูล ๓

รากเหง้าของอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘

อคติ ๔

ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ
 ๑. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง
 พลาดผิดเพราะเขลา) ๔. ภยากติ (ลำเอียงเพราะกลัว)

อนัตตา

ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน

อบายมุข

ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโมกษทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ

อบายมุข ๔

๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม)
 ๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว)

อบายมุข ๖

๑. ดิตสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท
 ๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา
 ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาตน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
 ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ
 ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสีย
 เพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ ๓.๑ รำที่เหนไปที่นั่น ๓.๒
 - ๓.๓ ขับร้อง ดนตรี เสภา เพลงเถิดเทิงที่เหนไปที่นั่น ๔. ดิตการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะ
 ย่อมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุม
 เขาไม่เชื่อถ้อยถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหา
 คู่ครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่ว มีโทษโดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่ว
 อย่างที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำไปให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง
 ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้าน
 การงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อน ไม่ทำการงานโภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มี
 อยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ - ๖.๖ หนานัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก
 หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำการงาน

อธิปไตยธรรม ๗

ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑.
 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำ

กิจกรรมที่พึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่
ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น ๕. บรรดาภคสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออูด
คร่า ชื่นใจ ๖. เคารพสักการบูชา เจตีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง
ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วย)

อธิปไตย ๓

ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่
กระทำการด้วยปรารถนาคตนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่
กระทำการด้วยปรารถนียมของโลกเป็นประมาณ ๓. ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรม
เป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาคตนถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ

อริยสัง ๔

ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ
มี ๔ คือ

๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและ
ความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก
การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา
ภวตัณหา และ วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ
ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา
สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ
ทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง
มรรคมืองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)

อริยอัฏฐังคิกมรรค

ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา)

อัญญาณเบกขา

เป็นอเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เคยไม่รู้เรื่อง เคยเียง เคยเมย

อตตตา

ตัวตน อาตมัน ปุณฺชนยอมยึดมั่นมองเห็นชั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอตตตา
หรือยึดถือว่ามีอตตตา เนื่องด้วยชั้น

อรรถะ

เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิฏฐิธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในชีวิตนี้หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกรนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้ำลึกกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายชั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน ๒. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

อายตนะ

ที่ต่อ เครื่องติดต่อ แตนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็นสิ่งที่รู้ หูเป็นเครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อาตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททะ คือ เสียง ๒.๓ คันธะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โภกฺขัพพะ คือ สิ่งต้องกาย ๒.๖ ธรรมะ หมายถึง ธรรมารมย์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ์ ๖ ก็เรียก

อายตนะภายใน

เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. ชานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก

อริยวัฑฒิ ๕

ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

อิทธิบาท ๔

คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา ธุระไม่ทอดถอย

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รั้งงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา

อุบาสกธรรม ๗

ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

อุบาสกธรรม ๕

สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธิ์ ๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคลคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคลาภ และสิ่งที่ตื่นกันว่าลัทธิลี้ลับ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

อุบาสกธรรม ๗

ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนานี้ คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการ

อุเบกขา

มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เองเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุนั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อทุกขมสุข)

อุปาทาน ๔

ความยึดมั่น ความถ้อยมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามอุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่าใคร่

น่าพอใจ ๒. ทิฏฐุปาทาน ความยึดมั่นในทิฏฐิหรือทฤษฎี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ
 ๓. สีสัพพตูปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างงมงายหรือโดยนิยมน่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อัถตาวาทูปาทาน ความยึดมั่นในวาทะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญ หมายอยู่ในภายในว่ามีตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ

อุปนิสัย ๔

ธรรมที่พึงพึง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฺขาเยกํ ปฏฺวิเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฺขาเยกํ อธิวาเสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนิฏฐารมณฺ์ ต่าง ๆ มีหนาวร้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเซติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้ว หลีกเว้น ๔. สงฺขาเยกํ ปฏฺวิโนเทติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อกุศลวิตก มีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป

โอดตปปะ

ความเกรงกลัวต่อความชั่ว

โอวาท

คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์)

สังคมศาสตร์

การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics)

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี จริยธรรมมีความหมายเช่นเดียวกับศีลธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการ

ครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วนศีลธรรมและจริยธรรม มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายนัยเดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า คุณธรรมจริยธรรมซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม

การเมือง

ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในบางส่วนของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล

สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม

การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า

ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา และคุณค่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท

การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่

เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ

ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน

ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางทีเรียกปทัสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่สังคมยอมรับ และได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ

ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม

เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี

เป็นความประพฤติของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบกันมานาน ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่ตั้งขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ

การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ

ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่าง ๆ พิจารณาได้จากเวลา แรงงาน วัสดุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล

ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ความสำเร็จของงาน

สินค้า

หมายความว่าสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา

ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ

การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท

พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัตจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ

การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ

กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์

การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ

ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ

ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม และสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา

หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทน แหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. ลิขสิทธิ์ คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้ง สิทธิข้างเคียง

เหตุ

ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ

ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล

อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์

ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน

เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร

คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ และราชสำนัก

อดีต

คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์

เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ

จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็ต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ

คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็้นนักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง

คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ห้า การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า และมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน

เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรควัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์

เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณนาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์

หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและวิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้สำหรับการศึกษาพิจารณา คติวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ (Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษาพิจารณาถึง

ความแตกต่าง

ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดยพยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติแบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์ ดูสัมพันธ์ภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็นภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การอพยพจะเป็นภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะเป็นภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับทำให้เกิดภาพลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤษศาสตร์

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขาแบบทบตัว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ขั้วขึ้น-ขั้วแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ

เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียชีวิตอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่นดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์

หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์

หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ภายถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่

หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือสมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่

หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษาแสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ

หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฐพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม

สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์

การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้ เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม

หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework)

หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form)

หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรืออวกาศ(Space)

หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณสถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะทำเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐาน

ของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง

หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร

รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร

จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่

การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร

ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ใช้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

คำสั่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑

ที่ /๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ)

เพื่อให้การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตรา ๒๗ ที่กำหนดให้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การ ดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพของปัญหาในชุมชน และ สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.๒๕๓๔ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวัดหนองดินแดง (ประชารัฐอุทิศ) ดังนี้

๑. นางสาววราภรณ์ กลัดเจริญ	ผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธานกรรมการ
๒. นางสาวอัจฉรา เพ็งทา	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย	กรรมการ
๓. นายพีรพงศ์ เผ่าพงษ์ษา	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์	กรรมการ
๔. นางสาวดวงกมล เสนเพ็ชร	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	กรรมการ
๕. นายชนันธร จินดาศิริพันธ์	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	กรรมการ
๖. นางสาวอัจฉรา เพ็งทา	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	กรรมการ
๗. นางสาววัชรภรณ์ โพธิพันธ์	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาพลศึกษา	กรรมการ
๘. นางสาวเวยามีละ อีแมลอดิง	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพฯ	กรรมการ

๙. นางสาววัชรินทร์ เครือเข้า	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ	กรรมการ
๑๐. นางสาวดวงกมล เสนเพ็ชร	หัวหน้างานแนะแนว	กรรมการ
๑๑. นายพีรพงศ์ เผ่าพงษ์ษา	หัวหน้างานวัดผลและประเมินผล	กรรมการ
๑๓. นายชนันธร จินดาศิริพันธ์	หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	กรรมการ
๑๔. นางสาวสาธิตา หมวกแก้ว	หัวหน้าการเรียนรู้ปฐมวัย	กรรมการ
๑๕. นางสาวอัจฉรา เฟ็งทา	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินการ มีหน้าที่และดำเนินการจัดการตามขั้นตอนที่กำหนด ดังนี้

๑. วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษาและแนวทางการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและการแนะแนว ให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและการแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมายและแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร

๔. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และชุมชน เพื่อให้การใช้หลักสูตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

๕. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องและนำข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายต่าง ๆ มาพิจารณาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

๖. ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้

๗. ติดตามผลการเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับชั้น และช่วงชั้น ระดับวิชา กลุ่มวิชา ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

๘. ตรวจสอบทบทวน ประเมินมาตรฐาน การปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมิน เพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและ การบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

๙. รายงานผลการปฏิบัติงานและผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา โดยเน้นผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียนต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับเหนือสถานศึกษา สาธารณชน และผู้เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตาม
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ เดือน

พ.ศ. ๒๕๖๒

(นายไพฑูรย์ อรุณศรีประดิษฐ์)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑